

Milena Kärnä, Jasmin Lindbohm, Anni Taurula

Opas lapsen turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen

Alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

3.4.2023

Tekijä	Milena Kärnä, Jasmin Lindbohm, Anni Taurula
Otsikko	Opas lapsen turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen
Sivumäärä	39 sivua + 5 liitettä
Aika	3.4.2023
Tutkinto	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Satu Hakanen Lehtori Heli Määttänen
<p>Tämä monimuotoinen opinnäytetyö käsittelee turvallisen kiintymyssuhteen tukemisen tärkeyttä alle kolmevuotiailla lapsilla. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Kivelän päiväkodin kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena ja kehittämistehtävänä oli tuottaa yksinkertainen ja helppolukuinen opas. Opas on suunnattu alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmille ja sen tarkoituksena on lisätä vanhempien tietoisuutta turvallisen kiintymyssuhteen tukemisen tärkeydestä sekä tarjota vanhemmille konkreettisia keinoja lapsen kiintymyssuhteen tukemiseen. Yhteistyöpäiväkodissa opinnäytetyön aihetta pidettiin tärkeänä, tarpeellisena ja ajankohtaisena, minkä takia opasta lähdettiin toteuttamaan.</p> <p>Opinnäytetyö on rajattu koskemaan alle kolmevuotiaiden lasten kiintymyssuhteita. Kehityksen ensimmäiset vuodet ovat vuorovaikutuksen kannalta herkkyysskauttaa, mikä jättää pysyviä jälkiä koko tulevaan kehitykseen. Turvallinen kiintymyssuhde muodostaa perustan lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Vanhemman sensitiivisyys ja lämmin vuorovaikutus on edellytys turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Yhteistyö varhaiskasvattajien ja lapsen vanhempien kanssa on tärkeässä osassa turvallisen kiintymyssuhteen tukemisessa.</p> <p>Opinnäytetyön tietoperusta ja opas pohjautuu aikaisempaan tutkimukseen ja teoriatietoon aiheesta. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys on John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. Teoria on kehitetty jo 1960-luvulla, ja sitä on hyödynnetty kiintymyssuhdemallien määrittelyssä. Aineistoa oppaaseen kerättiin anonyymisti kyselylomakkeilla Kivelän päiväkodin varhaiskasvattajilta. Kyselylomakkeiden avulla haluttiin selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä siitä, miten juuri Kivelän alle kolmevuotiaiden lasten ryhmissä huomioidaan lasten kiintymyssuhteita. Kyselyyn vastasi kuusi varhaiskasvattajaa. Opinnäytetyön tuotoksena tehtiin yksinkertainen ja helppolukuinen kiintymyssuhteita käsittelevä opas vanhemmille, johon on lisätty osuus, jossa kuvataan miten juuri Kivelän päiväkodin alle kolmevuotiaiden ryhmissä, huomioidaan lasten kiintymyssuhteita. Lisäksi opas tarjoaa vanhemmille konkreettisia keinoja turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen.</p> <p>Palaute alustavasta oppaasta kerättiin ryhmän lasten vanhemmilta kyselylomakkeella, jonka avulla haluttiin saada tietoa mahdollisista kehitysideoista lopullisen oppaan kehittämistä varten. Opasta muokattiin vanhemmilta saadun palautteen mukaisesti, jotta lopullisesta oppaasta saatiin rakennettua kohderyhmän tarpeiden mukainen. Palautteista nousi eniten esille vanhempien tarve saada oppaaseen enemmän konkreettisia keinoja lapsen turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen. Valmis opas on selkeä ja yksinkertainen, eikä siinä ole käytetty ammattikieltä, jotta jokaisen vanhemman on helppo ymmärtää sitä.</p>	
Avainsanat	kiintymyssuhde, vuorovaikutus, yhteistyö, varhaiskasvatus

Author	Milena Kärnä, Jasmin Lindbohm, Anni Taurula
Title	Guide for Parents of Young Children to Support Attachment Relationships
Number of Pages	39 pages + 5 appendices
Date	3 April 2023
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Satu Hakanen, Senior Lecturer Heli Määttänen, Senior Lecturer
<p>This functional thesis deals with the importance of supporting a secure attachment relationship in children under the age of three. The aim of the thesis is to increase parents' of children under the age of three awareness about the importance of secure attachment relationship. The goal of the development task was to produce a guide. The thesis was carried out in cooperation with early childhood educators and parents of children under three years of age at Kivelä kindergarten. The background of the thesis was the need to raise awareness of the topic for parents of children under three years of age. The need for development work was confirmed in discussions with Kivelä kindergarten.</p> <p>The thesis concerns attachment relationships of children under the age of three, because it is now known that the first years of development are a period of sensitivity in terms of interaction, which leaves permanent traces on the entire future development. A secure attachment relationship forms a good foundation for child's comprehensive development. Warm interaction is a prerequisite for the formation of a secure attachment relationship. Cooperation between early childhood education workers and the child's parents is an important part of supporting a secure attachment relationship.</p> <p>The authors compiled the knowledge base on the subject with the help of previous studies and theoretical knowledge, as well as new information obtained through questionnaires. The theoretical framework of the thesis is the theory of attachment relationships. Multiformal questionnaires were used to acquire material for the development task, which was collected anonymously from early childhood educators and parents of children under the age of three, at Kivelä kindergarten. The answers of Kivelä's early childhood educators were used as part of the content of the guide. Based on the feedback received from parents, the guide was developed to better serve the target group. A simple and clear guide for parents was implemented as a development task. The purpose of the guide is to increase the guardians' awareness of the importance of a secure attachment relationship and to offer parents concrete means to support it. The guide also has a section that describes how children's attachment relationships are considered in the groups of children under the age of three at Kivelä kindergarten.</p> <p>The guide was modified according to the feedback received from parents, so that the final product could be built according to the needs of the target group. The predominant feedback showed the need for parents to have more concrete ways in the guide to support a child's secure attachment relationship. The guide is clear and simple so that every parent can easily understand it.</p>	
Keywords	attachment, interaction, cooperation, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus	3
2.1	Varhaiskasvatuksen määritelmä	4
2.2	Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka	4
2.3	Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	6
2.4	Kivelän päiväkoti	6
3	Kiintymyssuhde	7
3.1	John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria	8
3.2	Kiintymyssuhdemallit	10
3.2.1	Turvallinen kiintymyssuhde	10
3.2.2	Turvaton-välittelevä kiintymyssuhde	11
3.2.3	Turvaton-ristiriitainen kiintymyssuhde	11
3.2.4	Organisoitumaton kiintymyssuhde	12
4	Vuorovaikutus ja kiintymyssuhde	12
4.1	Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys turvalliselle kiintymyssuhteelle	14
4.2	Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kiintymyssuhteille	16
4.3	Vanhemmat tukemassa turvallista kiintymyssuhdetta	18
4.4	Keinoja lapsen turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen	20
5	Yhteistyö	22
5.1	Kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksessa turvallisen kiintymyssuhteen tukena 23	
5.2	Kasvatusyhteistyö siirtymävaiheissa ja päivittäisissä erotilanteissa	24
6	Oppaan laatimisen prosessi ja menetelmälliset valinnat	26
6.1	Aineiston hankinta oppaaseen	27
6.2	Aineiston hyödyntäminen oppaassa	29
6.3	Alustavan oppaan esittely kohderyhmälle	32
6.4	Valmis opas	33
6.5	Prosessin eettinen pohdinta	33
7	Arviointi	35
8	Pohdinta	36

Liitteet

Liite 1. Saatekirje varhaiskasvattajille

Liite 2. Kyselylomake varhaiskasvattajille

Liite 3. Saatekirje lapsen vanhemmille

Liite 4. Kyselylomake vanhemmille

Liite 5. Valmis opas

1 Johdanto

Lapsella on synnynnäinen tarve turvautua ja kiinnittyä hoivaajaansa. Eläinmaailmassakin ankanpoikanen olisi tuhon oma, ellei lähtisi munasta kuoriuduttuaan emon perään. (Sinkkonen 2019: 38.) Tämän saman tapahtuman voi yhdistää ihmismaailmaan. Lapselle kiintymyksen antamisen ja saamisen tarve on pakollinen elinehto ja ihmisellä kolmen ensimmäisen ikävuoden tärkeänä kehitystehtävänä on kiintymyssuhteen luominen tärkeisiin aikuisiin. (Tamminen 2004: 74; Keltikangas-Järvinen 2012: 26.) Riittävällä emotionaalisella läsnäololla ja vastavuoroisella vuorovaikutuksella vanhemman kanssa lapsi pystyy luomaan turvallisen kiintymyssuhteen. Kiintymyssuhteen laadulla on merkittävä yhteys lapsen myöhempään kasvuun ja kehitykseen. (Sinkkonen & Kalland 2012: 187.)

Tämän monimuotoisen opinnäytetyön kehittämistavoitteena oli tuottaa yksinkertainen ja helppolukuinen opas työelämän yhteistyökumppanin Kivelän päiväkodin alle kolmevuotiaiden lasten ryhmien vanhemmille. Kehittämistehtävän tuotoksen, eli oppaan avulla haluamme antaa tukea lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Oppaan aiheena on kiintymyssuhteet ja tarkoituksena on lisätä vanhempien tietoisuutta turvallisen kiintymyssuhteen tukemisen tärkeydestä sekä tarjota vanhemmille konkreettisia keinoja lapsen kiintymyssuhteen tukemiseen. Opinnäytetyön taustana toimi kirjoittajien oma mielenkiinto aihetta kohtaan ja tarve lisätä tietoisuutta aiheesta alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmille. Tarve tällaiselle kehittämistehtävälle vahvistui keskusteluissa työelämän yhteistyökumppanin kanssa.

Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä on John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria on 1900-luvun jälkipuolen tärkein varhaiskehitystä kuvaava teoria ja se on toiminut inspiraationa muille tutkimuksille ja teorioille. (Sinkkonen 2012: 25–26.) Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria on saanut yleisen hyväksynnän arvokkaana ja merkittävänä teoriana kliinisen psykologian piireissä (Broberg & Almqvist & Tjus 2005: 118). Opinnäytetyössä hyödynnetään Mary Ainsworthin kokeellisen vierastilannemenetelmän tuloksia kiintymyssuhdemallien määrittelyssä, sillä hän on Bowlbyn lisäksi kehittänyt kiintymyssuhdeteoriaa (Sinkkonen & Kalland 2012: 34). Opinnäytetyö on rajattu koskemaan alle kolmevuotiaiden lasten kiintymyssuhteita ja kehittämistehtävänä tuotetaan opas heidän vanhemmillensa, koska kehityksen ensimmäiset vuodet ovat vuorovaikutuksen kannalta herkkyykskaitta,

mikä jättää pysyviä jälkiä ihmisen koko tulevaan kehitykseen (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012: 260).

Opas on kohdennettu lapsen ensisijaiselle kasvattajalle, jolla usein tarkoitetaan lapsen huoltajaa. Opinnäytetyössä ja oppaassa käytetään lapsen ensisijaisesta huoltajasta termiä vanhempi. Vanhemmilla tarkoitetaan biologisia vanhempia, adoptio vanhempia, äiti-isäpuolia ja sijaisperheen vanhempia (Pulkkinen 2022: 19). Opinnäytetyössä käytetään varhaiskasvattajan käsitettä, jolla viitataan varhaiskasvatuksen opettajiin, lastenhoitajiin ja avustajiin.

Sosiaalipedagogiikka on näkyvillä opinnäytetyössä, sillä sosionomin ammattitaidon perustana on sosiaalipedagoginen työote. Opinnäytetyön tekijät valmistuvat sosionomiksi ja saavat opinnoista varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden. Tulevina varhaiskasvatuksen opettajina, työtä ohjaa pedagogisen osaamisen lisäksi sosiaalipedagoginen työote. Sosiaalipedagogisen työn lähtökohtana on ihmisen ja yhteisöjen toimijuuden ja osallisuuden tukeminen sekä vaikuttaminen yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen ja syrjäytymiseen. (Sosiaalialan tutkinto-ohjelma.)

Opinnäytetyössä käsitellään varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden osa-alueita, kuten alle 3-vuotiaiden pedagogiikkaa, kiintymyssuhteita, vuorovaikutusta sekä varhaiskasvatuksen ja kodin välistä yhteistyötä. Lopuksi kerrotaan kehittämistehtävän prosessista sekä esitellään kehittämistehtävän tuotos eli opas. Lopussa on myös arviointi ja pohdinta. Liitteenä löytyy kehittämistehtävässä käytetyt kyselylomakkeet, saatekirjeet sekä valmis opas.

Nykyisin lapset ovat paljon kodin ulkopuoleisessa hoidossa, kuten varhaiskasvatuksessa. Kaikkien lapsen perustarpeiden päivittäinen kohtaaminen on välttämätöntä muuallakin kuin kotona. Tämän vuoksi koemme, että varhaiskasvatus on paikka missä saavutamme oppaan kohderyhmän, eli pienten lasten vanhemmat. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä tärkeämpää on, että lapsi saa riittävän hyvää hoivaa myös varhaiskasvatuksessa. (Sinkkonen & Kalland 2012: 288.) Tämän vuoksi oppaamme sisältää yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvattajien näkemyksiä kasvatusyhteistyön näkökulmasta, jotta vanhemmat saavat tietoa, miten päiväkodissa toimitaan huomioiden lapsen kiintymyssuhteet.

Monissa kiintymyssuhteita käsittelevissä oppaissa kohderyhmänä ovat alan ammattilaiset. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on tärkeää ja siksi halusimme tehdä oppaan juuri

vanhemmille. Tämän oppaan avulla voimme mahdollisesti vaikuttaa siihen, että lapsen vanhempi alkaa kiinnittää huomiota turvallista kiintymyssuhdetta tukevaan toimintaan jokapäiväisessä arjessa. Opas erottuu muista oppaista helppolukuisuudellaan ja sillä, että tällaista opasta ei ole aiemmin toteutettu jaettavaksi alle kolmevuotiaiden ryhmien lasten vanhemmille.

Koska kiintymyssuhdeteoriassa painotetaan lapsen tarvetta pysyviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin, tulee varhaiskasvattajan toimia lapsen korvaavana turvapesänä, joka huolehtii hänestä päiväkotipäivien ajan (Sinkkonen & Kalland 2012: 158). Kun lapsella on kiintymyksen kohde päiväkodissa, lapsi pystyy sopeutumaan paremmin erossa olemiseen ensisijaisesta kiintymyksen kohteesta, eli vanhemmasta. Tällaisia toissijaisia kiintymyksen kohteita voi olla esimerkiksi päiväkodin varhaiskasvattaja. Eroahdistus kestää silloin vain vähän aikaa ja sitä pystyy säädellä ja sopeuttaa. (Hughes 2011: 33.)

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on tärkeä vaihe lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen polulla ja osa suomalaista koulutusjärjestelmää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 7). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, varhaiskasvatustuki ja alle kolmevuotiaiden pedagogiikka on oleellinen osa opinnäytetyön tietoperustaa, sillä kehittämistehtävä on toteutettu yhteistyössä Kivelän päiväkodin kanssa, alle kolmevuotiaiden ryhmissä. Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, varhaiskasvatustuki ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat suomalaista varhaiskasvatusta ja antavat sille tietyt raamit toimintaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 7–8). Kehittämistehtävässä huomioidaan nämä varhaiskasvatusta velvoittavat asiakirjat, koska kehittämistehtävä toteutetaan varhaiskasvatukseen. Alle kolmevuotiaiden pedagogiikka on tärkeässä osassa kehittämistehtävän suunnittelua ja toteutusta, koska opas toteutetaan tämän ikäisten lasten vanhemmille. Tietoisuus alle kolmevuotiaiden pedagogiikasta varhaiskasvatuksessa luo tuotettavasta oppaasta luotettavamman ja asiasisällöltään kohderyhmälle sopivan.

Osallistuminen varhaiskasvatukseen on yleistynyt viime vuosien aikana.

Tilastokeskuksen tuoreimman selvityksen mukaan vuonna 2021 Suomessa varhaiskasvatukseen osallistui 230 600 lasta. Vuonna 2015 alle kolmevuotiaista lapsista varhaiskasvatukseen osallistui 30 %, kun taas vuonna 2021 osuus saman ikäisten lasten osallistumisesta oli 35 %. (Tilastokeskus 2021.)

Opas on osaltaan toteutettu varhaiskasvatukseen juuri sen takia, että alle kolmevuotiaita lapsia on suuri määrä varhaiskasvatuksessa. Tämän avulla tavoitetaan kehittämistehtävän tuotoksen kohderyhmä, eli alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmat.

Oppaan avulla pyritään vahvistamaan varhaiskasvatuksen ja lapsen vanhempien kasvatusyhteistyötä. Yhteistyöpäiväkodin toiveena oli nostaa oppaaseen esille, miten juuri Kivelän päiväkodissa huomioidaan kiintymyssuhteita tässä ikäluokassa.

2.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä

Varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatus määritetään lapsen suunnitelmallisella ja tavoitteellisella kasvatuksella, opetuksella ja hoidon muodostamana kokonaisuutena, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 2 §).

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka *tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen kokonaisvaltaista kasvatusta, kehitystä ja hyvinvointia* (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3 §). Näitä tavoitteita edistetään yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää ja tukea lasten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä ehkäistä syrjäytymistä. Lasten osallisuus ja aktiivinen toimijuus vahvistuvat varhaiskasvatuksessa opittujen tietojen ja taitojen kautta. Varhaiskasvatus tukee myös huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa huoltajien osallistumisen työelämään ja opiskeluun. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 14.)

Varhaiskasvatusta säätelevät ja ohjaavat monet valtakunnalliset, sekä kuntien omat asiakirjat. Lait ja asetukset ohjaavat toimintaa normatiivisesti ja muut asiakirjat toimivat suosituksen luontoisina ohjenuorina toimintaan sisältämänsä informaation ja tavoitteiden asettelun kautta. Nämä asiakirjat ovat läsnä tavalla tai toisella arjen kasvatustyössä ja moninaisessa kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa. (Holkeri-Rinkinen 2009: 21.)

Varhaiskasvatuksen toimintamallia voi luonnehtia yleisesti sosiaalipedagogiseksi, koska se ei tavoittele koulumaisuutta tai kognitiivista oppimista vaan se pyrkii tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä kokonaisvaltaisesti (Nivala & Ryyänen 2019: 237).

2.2 Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka

Pedagogiikka pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikka on monitieteistä, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatuksellisiin sisältöihin perustavaa tietoa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaan suunnitelmallista sekä tavoitteellista toimintaa lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Pedagogiikassa yhdistyy kokonaisvaltainen näkemys lapsen varhaiskasvatuksesta, jossa yhdistyy kolme ulottuvuutta, kasvatus, opetus ja hoito. Nämä kolme ulottuvuutta nivoutuvat yhteen, vaikka niitä voidaan käsitteellisesti tarkastella erillisinä. Pedagogiikka rakentuu tämän kolminaisuuden ympärille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 22.) Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 38.)

Alle kolmivuotiaiden lasten pedagogiikka on tärkeä ja arvokas osa varhaiskasvatusta, mutta usein sen merkitystä ja omaleimaisuutta joutuu perustelemaan. Alle kolmivuotiaiden kanssa työskentelemistä voidaan pitää vähempi arvoisena ja pienten lasten pedagogiikkaan suhtaudutaan hymähdellen ja jopa torjuen. Pedagogiikka käsitteenä ei ole selvästikään tarpeeksi tuttu tällaisissa kannanotoissa. (Ahonen & Roos 2021: 10.)

Kiintymyssuhteen ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta alle 3- vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen pedagogiikan tulee perustua välittämiseen, avoimiin syleihin, ystävällisiin kasvattajiin ja sensitiivisyyteen toiminnassa. Kasvattajien puheen tulisi olla emotionaalista ja hyväntahtoisen sävyn omaavaa. (Helenius & Karila & Munter & Mäntynen & Siren-Tiusanen 2001: 65.)

Pedagogiikka on läsnä lapsen jokaisessa päivän toimessa, päiväunista vaipanvaihtoon ja aikuisjohtoiseen toimintaan asti. Pienten lasten pedagogiikkaan tulee kiinnittää erityisesti huomiota, koska heillä ei ole vielä riittävästi sosiaalisia resursseja puolustaakseen heidän omia oikeuksiaan ja etujaan, joten tämän ikäisten kanssa toimiessa ammattitaitoa mitataan kaikkein tiukimmin. (Ahonen & Roos 2021: 11.)

Sensitiivisyys on asia, mikä määrittää voimakkaasti, kuinka lapsi tulee ymmärretyksi ja miten hän pääsee harjoittelemaan vuorovaikutuksen dialogisuutta puuttuvista sanoista huolimatta. Verbaalisen ilmaisun vähäisyys tai sen puuttuminen kokonaan ei heikennä lapsen tarvetta vastavuoroiseen vuorovaikutukseen. (Ahonen & Roos 2021: 63.)

Leikki on tärkeä osa pedagogiikka. Pienelle lapselle leikki on ominainen osa olla vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Pienillä lapsilla suuri osa päivästä kuluu erilaisiin perustoimintoihin. Nämä kaikki perustoiminnalliset tilanteet sisältävät leikkiä.

Esimerkkinä matto käytävällä voi muuttua kuhisevaksi mereksi. Pienten lasten pedagogiikka sitoutuu leikkiin. (Ahonen & Roos 2021: 98.)

Pienten lasten pedagogiikka ei voi rakentua onnelle ja sattumille, vaan sen tulee olla linjassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kirjattuihin arvoihin, periaatteisiin ja tavoitteisiin. Pienet taaperot elävät elämää ihailtavalla intensiteetillä ja täysin siemauksin. (Ahonen & Roos 2021: 164, 238.)

2.3 Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma perustuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022-asiakirjaan ja varhaiskasvatustalakiin (540/2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on helsinkiläisiä varhaiskasvatuksen toimijoita velvoittava asiakirja, joka kattaa varhaiskasvatuksen kaikki mahdolliset toimintamuodot. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma rakentuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisällöstä ja varhaiskasvatuksen ominaispiirteistä sekä toimintatavoista. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 5–6.)

Helsingin varhaiskasvatus perustuu Helsingin kaupungin arvoille ja varhaiskasvatussuunnitelmassa merkityille ja määritetyille arvoille. Helsingin kaupungin toiminnassa painotetaan rehellisyyttä, oikeudenmukaisuutta, avoimuutta ja yhdenvertaista kohtelua. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 16.)

Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana, jolloin vuorovaikutus muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa on tärkeässä osassa ajatellen lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 18.)

Helsingissä otetaan huomioon yhteistyön merkitys varhaiskasvatuksen järjestämisessä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Yhteistyön järjestämisestä vastaa varhaiskasvatuksen työntekijät. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 31.)

Lapset ja heidän huoltajansa ovat mukana toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä, jossa huomioidaan aina lapsen etu (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 6, 28).

2.4 Kivelän päiväkoti

Kivelän päiväkoti sijaitsee Helsingin Töölössä. Kivelän päiväkodissa on yhdeksänkymmentäviisi lasta ja kuusi ryhmää, joista kolme on esiopetusryhmiä. Kivelän yksikössä osassa ryhmistä esiopetus on kaksi vuotista. Esiopetusryhmien lisäksi Kivelässä on kaksi alle kolmevuotiaiden ryhmää ja yksi 3–5-vuotiaiden ryhmä. Päiväkodissa korostuu iloinen ja positiivinen ilmapiiri, lämmin ja avoin vuorovaikutus sekä lasten kiinnostuksenkohteista lähtevän toiminnan huomiointi monipuolisesti. (Päiväkoti Kivelä.) Opinnäytetyön yhteistyöryhmät ovat Mintut ja Kanelit, jotka ovat alle kolmevuotiaiden ryhmiä.

3 Kiintymyssuhde

John Bowlbyn mukaan kiintymyssuhde tarkoittaa tunnesidettä toiseen ihmiseen (Bowlby 1979: 129). Lapsella on synnynnäinen tarve hakea yhteyttä ja kiintyä häntä hoivaavaan henkilöön. Lapsi kiintyy tähän, vaikka hoivaaja olisi laiminlyöväkin. (Pulkkinen 2022: 45.) Lapsi kiintyy vanhempaansa turvallisesti, kun vanhempi toimii lapsen kanssa ennakoitavasti, hellästi ja lämpimästi. Puutteet hoitokokemuksissa voivat johtaa lapsella turvattomaan kiintymyssuhteeseen, ja ne voivat sisäistyä negatiivisena mielikuvana itsestä, toisista ja vuorovaikutuksesta. (Sinkkonen & Kalland 2016.)

Lapsi ei edellytä, että hänen kiintymyksensä kohde on esimerkiksi biologinen äiti, eikä edellytä kiintymyksen kohteelta tiettyä sukupuolta. Lapsi edellyttää kiintymyksen kohteelta saatavilla oloa, jatkuvuutta ja kykyä huolehtia hänen tarpeistaan. (Keltikangas-Järvinen 2012: 38.)

Kiintymyssuhteen ja vuorovaikutuksen laatu vanhempaan vaikuttaa lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Kiintymyksen turvallisuus tai turvattomuus jättävät kehitykseen omat jälkensä. (Pulkkinen 2022: 45.) Bowlbyn mukaan kehittynyt kiintymyssuhdemalli näkyy parhaiten juuri lapsen käytöksessä, vaikkakin se vaikuttaa ihmisessä läpi elämän (Bowlby 1979: 129). Näin ollen kiintymyssuhde varhaislapsuudessa määrittää ihmisen tulevaisuutta monella tavalla (Ahonen & Roos 2021: 24). Kiintymyssuhteen

seurauksena kehittyä luottamus muihin ihmisiin ja luottamuksen seurauksena kehittyä myöhempi kyky toimia yhdessä (Keltikangas-Järvinen 2012: 7).

Varhaislapsuuden keskeisin kehitystehtävä on turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen (Ahonen & Roos 2021: 24). Bowlbyn mukaan varhaislapsuudessa muodostuneet kiintymyssuhteet säilyvät helpommin läpi elämän, kuin myöhemmin elämässä muodostuneet kiintymyssuhteet (Bowlby 1979: 129–130). Kuitenkin myöhemmin koetut laadukkaat hoivakokemukset voivat paikata monia puutteita kiintymyssuhteissa (Ahonen & Roos 2021: 24).

Vanhemman yksi tärkeimmistä tehtävistä on vastavuoroisen kiintymyksen mahdollistaminen. Vanhemman on toiminnallisesti ja emotionaalisesti kiinnittädyttävä lapseensa. Vastavuoroisuus kiintymisessä edellyttää sitä, että vanhempi kykenee ottamaan vastaan lapsen kiintymyksen häntä kohtaan. Lapselle kiintymyksen antamisen ja saamisen tarve on pakollinen ehto. (Tamminen 2004: 74.)

3.1 John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria

John Bowlbyn mukaan kiintymyssuhdeteoria selittää ihmisten taipumusta muodostaa voimakkaita kiintymyssuhteita muihin ihmisiin sekä tahattomien erokokemusten tai menetysten aiheuttamia stressin muotoja, kuten persoonallisuuden häiriöt, vihamielisyys, ahdistus ja masennus. (Bowlby 2005: 151.) Kiintymyssuhdeteoriaa pidetään kulttuuriin sitoutumattomana, sillä lasten katsotaan kehittävänsä suunnilleen saman ikäisenä kiintymyssuhde yhteen tai useampaan hoivaajaan kulttuurista huolimatta. Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriassa oleellisia käsitteitä ovat kiintymyskäyttäytyminen sekä sisäiset työskentelymallit (Sinkkonen & Kalland 2012: 31.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen ja häntä hoivaavan vastavuoroinen ja tiivis suhde kehittyä lapsen kiinnittymisestä vanhempaan ja vanhemman kiinnittyessä lapseen. Vanhemman kiinnittymiseen vaikuttaa halu hoivata lasta sekä vahva tunneside lapseen. Lapsen kiinnittyessä vanhempaan lapsi saa turvaa ja ravintoa, ja mikäli vuorovaikutus vastaa lapsen tarpeisiin, kiinnittyy hän vanhempaansa myös tunnetasolla. Perusturvallisuuden jälkeen, vauvalle jää voimavaroja ympäristön tutkimiseen, uusien taitojen harjoitteluun ja oppimiseen. (Nurmi & Ahonen & Lyytinen & Pulkkinen & Ruoppila 2018: 35.)

Kiintymiskäyttäytyminen on vaistonvarainen käyttäytymisen muoto, jossa tavoitellaan ensisijaisen hoivaajan läheisyyttä. Vaikka kiintymiskäyttäytyminen näkyy erityisen vahvasti lapsuudessa, se on aktiivinen myös aikuisiässä. Kiintymiskäyttäytyminen ilmaantuu voimakkaana, kun henkilö on peloissaan tai ei löydä kiintymyksen kohdetta. Bowlbyn teorian mukaan ihmisen kiintymiskäyttäytyminen on normaali osa tervettä vaistomaista rakennetta, joka selittää muun muassa lapsen eroahdistuksen, kun kiintymyshahmo puuttuu selittämättömästi. (Bowlby 1979: 87.)

Kiintymiskäyttäytyminen näkyy vahvimpana toisen ja kolmannen ikävuoden aikana ja vähenee tämän jälkeen. Kiintymiskäyttäytymisen tarkoitus on suojata lasta. Tahaton menetys ja ero voivat olla traumaattisia kokemuksia lapsuusvuosien aikana. (Bowlby 2005: 139.)

Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriassa lapsen kiintymiskäyttäytyminen on usein suunnattu yhteen tai useampaan henkilöön suoranaisesti ja usein selkeässä paremmuusjärjestyksessä. Tämä kiintymys kestää usein ison osan elämää. Vaikka elämän mittaan vanhoja kiintymyssuhteita katoaa ja uusia muodostuu, varhaiset kiintymyssuhteet eivät katoa helpolla, vaan pysyvät sellaisinaan. (Bowlby 2005: 154.) Kiintymyssuhdeteoriaan liittyy myös tunteiden sitoutuminen; monet voimakkaista tunteista heräävät kiintymyssuhteen muodostamisen, ylläpidon, uusiutumisen ja katkeamisen myötä. Teorian mukaan menetyksen uhka herättää ahdistusta ja todellinen menetys aiheuttaa surua. (Bowlby 2005: 155.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan kiintymiskäyttäytyminen aktivoituu tietynlaisissa oloissa, kuten nälkä, pelko ja väsymys (Bowlby 2005: 156). Lapsi harvoin näyttää kiintymiskäyttäytymistä vaan tutkii ympäristöään silloin, kun äiti on läsnä. Äidin ajatellaan tarjoavan lapselleen turvallisen perustan ja tuen, jotta lapsi uskaltaa tutkia ja tutustua ympäristöön ja voi palata äidin luokse esimerkiksi väsyessään tai ollessaan peloissaan. Aikuisiällä tällainen turvallinen perusta voi olla esimerkiksi oma läheinen. Jos ihmisellä ei ole tällaista turvallista perustaa, ihminen on turvaton ja yksinäinen. (Bowlby 2005: 157.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan erotilanteet kiintymyksen kohteesta ja näistä syntyvä ahdistus on normaali ja terve reaktio erotukselle. Erona on se, että jotkut ihmiset reagoivat näihin erotuksiin todella voimakkaasti ja toiset heikommin. (Bowlby 2005: 160.)

Kiintymyssuhdeteoria kuvastaa prosessia, jonka myötä lapsen ja lapsen ensisijaisen hoitajan välille syntyy kiintymyssuhde. Prosessissa lapselle kehittyy mielen sisäisiä esityksiä lapsesta itsestään, lapselle tärkeistä ihmisistä sekä lapsen ja näiden tärkeiden ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Näitä mielen sisäisiä esityksiä kutsutaan kiintymyssuhdeteoriassa mielen sisäisiksi työskentelymalleiksi. Kiintymisestä tulee tärkeä osa persoonallisuuden kehitystä sen lisäksi, että kiintyminen esittäytyy mielen sisäisinä työskentelymalleina. (Broberg & Almqvist & Tjus 2005: 116.)

Kiintymyssuhdeteoria selittää, miksi ihmiset pyrkivät luomaan kestäviä ja vahvoja siteitä muihin ihmisiin sekä miksi ja miten tärkeiden suhteiden häiriintyminen tai katkeaminen aiheuttaa stressiä ja vahingoittaa kehitystä (Sinkkonen & Kalland 2012: 13).

Lapsen mielen sisäisiin työskentelymalleihin sisältyy odotuksia ja muistikuvia kommunikoinnista ja äidin saatavilla olost. Mielen sisäisten työskentelymallien avulla lapsi havainnoi, ennakoi tulevaisuutta ja tekee sitä koskevia päätelmiä ja suunnitelmia. Aivojen tärkeimpänä tehtävänä on pidetty oman toiminnan suunnittelemista ja tulevaisuuden ennakoimista. (Sinkkonen 2019: 40–41.)

Oppaassa Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa hyödynnetään etenkin kuvailemaan kiintymyssuhteen huomioimisen ja tukemisen tärkeyttä. Lisäksi opas sisältää kuvailut turvallisesta ja turvattomasta kiintymyssuhdemallista. Näiden mallien avulla halutaan lisätä tietoisuutta aiheen tärkeydestä ja vaikutuksista lapsen koko loppuelämään.

3.2 Kiintymyssuhdemallit

Mary Ainsworth kiinnostui herkkyydestä, jolla äiti eläytyy lapsen maailmaan sekä tulkitsee lapsen merkkejä ja vastaa niihin sopivalla tavalla (Horppu 1998: 135). Ainsworth kehitti kokeellisen vierastilannemenetelmän (Strange Situation Procedure, SSP), jossa vuoden-puolentoista ikäinen lapsi käy sarjan episodeja läpi laboratorion leikkihuoneessa. Tässä testissä äiti on välillä minuutteja pois huoneesta lapsen kiintymyssysteemin aktivoitumiseksi. Menetelmällä voitiin tutkia pienten lasten kiintymyssuhteita ja sen yksilöllisiä eroja. (Horppu 1998: 136.)

Mary Ainsworth määritteli kokeellisen vierastilannemenetelmän tuotoksena kolme kiintymyssuhdemallia; turvallinen, turvaton -välttelevä ja turvaton -ristiriitainen. Myöhemmin luotiin neljäs kiintymyssuhdemalli, kun havaittiin, että hoidon laiminlyöntiä ja pitkäkestoista kaltoinkohtelua kokeneiden lasten käytös ei sovi mihinkään kolmesta

kiintymyssuhdemallista. Tämä neljäs kategoria nimettiin organisoitumattomaksi kiintymyssuhteeksi. (Sinkkonen & Kalland 2016.)

Lapsen ensimmäisen elinvuoden aikainen puutteellinen vanhemmuus ja hoidon laiminlyönti lisää todennäköisyyttä lapsen turvattomaan kiintymiseen. (Broberg & Almqvist & Tjus 2005: 139).

3.2.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Vanhemman sensitiivisyys eli herkkyys ja kyky vastata lapsen tarpeisiin on turvallisen kiintymyssuhteen perusta (Sinkkonen & Kalland 2001: 181). Turvallinen kiintymyssuhde kehittyy, kun lapsi elää ennakoitavassa ympäristössä ja voi tuoda vuorovaikutukseen kaikenlaiset tunteet, pelkäämättä, että tulee hylätyksi. Turvallisessa kiintymyssuhteessa kiintymyssysteemi aktivoituu verrattain harvoin ja lapsi kykenee käyttämään voimavarojaan ympäristön tutkimiseen ja oppimiseen. Turvallisella kiintymyssuhteella on yhteys hyvään tiedolliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Lapsi oppii käyttämään vuorovaikutuksessa sekä kognitiivisia että emotionaalisia osia eli niin järkeä kuin tunnettakin. (Sinkkonen 2019: 46.) Ympäristön ennakoitavuus on kiintymyssuhteen kannalta erittäin tärkeä, koska arjen pienet toistuvat tapahtumat luovat elämään rakenteita (Sinkkonen 2020: 86).

Turvallinen kiintymyssuhde varhaislapsuudessa vaikuttaa myös siihen, että lapset toimivat stressaavissa tilanteissa paremmin kuin lapset, joilla on ollut turvaton kiintymyssuhde (Schulman 2015: 19).

3.2.2 Turvaton-välittelevä kiintymyssuhde

Välittelevästi kiintynyt lapsi on oppinut, että hoivaaja ei siedä hyvin kielteisiä tunteita ja, että hänen tulee selviytyä voimakkaista tunnereaktioista itsenäisesti. Lapsi oppii, että raivoaminen, kiukuttelu sekä lohdutuksen tarve vievät hoivaajan pois luotaan, ja hän jää yksin. Näin lapsi oppii tukahduttamaan suuria tunteiden ilmaisuja. Lapsi seuraa valppaasti hoivaajan reaktioita, jotta pystyy vastaamaan niihin hoivaajan toivomalla tavalla. Välittelevästi kiintyneestä kasvaa ulkopuolisen silmin reipas lapsi, joka ei aiheuta vaivaa tai kuormita vanhempia tunnemyrskyillään. Näin lapsen yhteys omiin, etenkin kielteisiin tunteisiin, saattaa kadota. (Sinkkonen 2019: 46.)

Välittelevästi kiintynyt lapsi välttää vuorovaikutuksessa voimakkaita tunneilmaisuja, sillä on huomannut, että ne voivat johtaa hoivaajan katoamiseen (Sinkkonen 2015: 264).

3.2.3 Turvaton-ristiriitainen kiintymyssuhde

Ristiriitainen kiintymys on kolmas Ainsworthin tunnistama kiintymysmalli, jossa ensisijainen hoivaaja on ollut tunnereaktioissa intensiivinen, mutta epäjohdonmukainen ja ailahteleva. Välillä hoivaaja jättää lapsen viestit kuulematta ilman, että lapsi kykenee ymmärtämään, mistä psyykkinen tavoittamattomuus johtuu. Toisinaan lapsi saa aikuiselta toivomansa reaktion, mutta ei voi olla varma, että milloin kyseinen reaktio tulee ja mikä tämän selittää. Tämän takia lapsi lisää omien tunnereaktioittensa voimakkuutta ja pakottaa näin aikuisen reagoimaan. Vuorovaikutus on tunnepitoista ja etenkin kielteisiä tunteita ilmaistaan estotta, jonka vuoksi vallalla on usein kyllästynyt, tuskastunut ja negatiivinen tunnelma. Lapsen suhde hoivaajaan voi kehittyä ajansaatossa vihamielisriippuvaiseksi. (Sinkkonen 2019: 46–47.)

Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi on tottunut saamaan huomion vanhemmiltaan voimakkailla tunteenpurkauksilla, manipulaation avulla tai käyttäytymällä arvaamattomasti (Sinkkonen 2015: 264).

3.2.4 Organisoitumaton kiintymyssuhde

Organisoitumattomassa kiintymyssuhteessa hoivaaja on pelokas tai pelottava ja käyttäytyy hyvin ristiriitaisesti lasta kohtaan. Esimerkiksi aikuinen voi pyrkiä leikkimään lapsen kanssa, mutta käytös on tunkeutuva; äänensävy voi olla lämminhenkinen, mutta eleet ovat aggressiivisia. Aikuisen käytös on epäsensitiivistä, joka vaikuttaa siltä, ettei hän tiedosta omia tunnetilojaan. Organisoitumattoman kiintymyssuhteen ajatellaan syntyvän silloin, kun lapsi on ilman vastetta yrittänyt soveltaa välttelevää ja ristiriitaista strategiaa. Lopulta lapsi käyttäytyy kaoottisella tavalla. Osa organisoitumattomasti kiintyneistä lapsista on jatkuvasti valppaina ja toiset taas lamaantuvat paikoilleen silloin, kun heidän olettaisi hakevan läheisyyttä hoivaajalta. Jotkut lapset ilmaisevat suurta neuvottomuutta tai ahdistuneisuutta irvistyksillä tai jopa lyömällä päätä lattiaan. (Sinkkonen & Kalland 2016.)

4 Vuorovaikutus ja kiintymyssuhde

Vuorovaikutus tarkoittaa kahden tai useamman henkilön vastavuoroista suhdetta, jossa osapuolet kommunikoivat, vaikuttavat ja pyrkivät edistämään toisissaan muutosta. Vuorovaikutus on parhaimmillaan, kun havaitaan osapuolissa inhimillistä kasvua, persoonallisuuden kehittymistä, uuden oppimista, tietoisuuden syvenemistä,

yhteiskunnallisen toimintakyvyn parantumista, minuuden rakentumista, elämänhallinnan lisääntymistä ja toimijuuden rakentumista. (Hämäläinen 1999: liite 1.)

Nykypäivänä puhelimet ja erilaiset medialaitteet ovat isossa osassa ihmisten jokapäiväistä elämää. Medialaitteiden käyttöä tutkineet Mantere ja Raudaskosken (2015) mukaan medialaitteiden läsnäolo perheiden kasvokkaisissa vuorovaikutushetkissä on jokapäiväistä. Medialaitteiden läsnäolo voi aiheuttaa perheen väliseen vuorovaikutukseen monitulkintaisuutta ja epäselvyyttä ja siten vaikuttaa lapsen kehitykseen negatiivisesti. Lapsen turvallisen kiintymyssuhteen kehitys voi vaarantua, jos jo vauvaikaisesta asti joutuu kilpailemaan vanhemman huomiosta puhelimen kanssa. (Mantere & Raudaskoski 2015: 225–226)

Sosiaalipedagogiikka korostaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen horisontaalisuutta, toisen ihmisen näkemysten ja kokemusten kunnioittamista sekä aitoa päämäärää löytää yhdessä parhain mahdollinen ymmärrys tarkasteltavasta asiasta. (Nivala & Ryytänen 2019: 117.) Sosiaalipedagogiikan tavoitteena on kasvatuksen keinoin edistää ihmisten hyvää yhteiselämää sekä sosiaalista ja inhimillistä hyvinvointia. Sosiaalipedagogiikassa ollaan kiinnostuneita kasvun tuesta, kasvatuksesta sekä kasvamisen eri prosesseista. (Nivala & Ryytänen 2019: 17.) Sosiaalipedagoginen käsite; vuorovaikutus on oleellinen osa opinnäytetyötä, koska se vaikuttaa merkityksellisesti kiintymyssuhteiden muodostumiseen. (Tamminen 2004: 74.) Vuorovaikutus on myös tärkeässä osassa varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 13).

On tärkeää, että vuorovaikutuksessa jokaisella on mahdollisuus olla mukana merkityksellisenä ja pätevänä osallistujana (Nivala & Ryytänen 2019: 139). Kun toimintaan osallistuminen on vuorovaikutuksellista, jossa työskennellään yhteisten tavoitteiden eteen, syntyy yhteisön jäsenten välille positiivisia suhteita ja perusta oman merkityksellisyyden sekä yhteenkuuluvuuden tunteille (Nivala & Ryytänen 2019: 140).

Riittävä vuorovaikutus on ihmisen kasvuille ja kehitykselle välttämätöntä. Jos vuorovaikutusta ei ole, se voidaan yhtä lailla laskea laiminlyönniksi kuin ilman ravintoa tai lämpöä jättäminen. Riittävän vuorovaikutuksen merkitys on todettu noin kuusikymmentä vuotta sitten, kun orpokodeissa tehdyissä tutkimuksissa kävi ilmi, että lapsi voi taantua vakavasti, jos hän ei saa vastavuoroista ihmisseuraa, vaikka hänen fyysisestä hyvinvoinnistaan pidettäisiin huolta. Nykyään tiedetään, että kehityksen ensimmäiset vuodet ovat vuorovaikutuksen kannalta herkkyysskauttaa, mikä jättää pysyviä jälkiä koko tulevaan kehitykseen. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012: 260.)

Lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana puutteellinen vuorovaikutus on hyvin haitallista suotuisan kehityksen kannalta. Puutteellisen vuorovaikutuksen haittavaikutukset voivat vaikuttaa pitkälle kehitykseen. (Sinkkonen & Kalland 2012: 24.)

Tunteet ovat lapsen syntymästä lähtien keskeisessä osassa inhimillistä vuorovaikutusta. Hyvin säädellyt tunnepitoiset vuorovaikutuskokemukset ennakoitavan vanhemman tai muun tutun hoivaajan kanssa, lisäävät lapsen turvallisuuden tunteen lisäksi uteliaisuutta tutkia uusia asioita ympäristössä. (Sinkkonen & Kalland 2012: 20–23.) John Bowlby korosti, että lapsen varhaiset kokemukset häntä rohkaisevasta, yhteistyökykyisestä ja tukea antavasta vanhemmasta edistää kehitystä ja opettaa hänelle läheisiä vuorovaikutussuhteita koskevan toimintamallin (Sinkkonen & Kalland 2012: 37).

4.1 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys turvalliselle kiintymyssuhteelle

Kiintymyssuhdeteorian mukaan suurin osa lapsista muodostaa ensimmäisen kiintymyssuhteen ensimmäisten yhdeksän kuukauden aikana. Mitä enemmän lapsi on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ensisijaisen hoitajansa kanssa, sitä todennäköisimmin lapsi muodostaa kiintymyssuhteen heidän välilleen. (Bowlby 2005: 155.)

Lapsi on syntymästään lähtien valmis vuorovaikutukseen, ja hän kehittyy omaksi itsekseen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Vanhempien yksi tärkeimmistä tehtävistä on luoda vastavuoroinen, avoin ja turvallinen suhde lapseen. Vauva kommunikoi tunteillaan ja vanhemman tulee osoittaa ymmärtävänsä hänen tarpeitaan jakamalla vauvan tunnetiloja. Vauvat ovat herkkiä vanhempien tunneilmasuiden laadulle ja hämmentyvät, mikäli tilanne on odotusten vastainen. Varhainen vuorovaikutus on vastavuoroista, kun vanhempi ja lapsi reagoivat toistensa tunteisiin. Varhainen vuorovaikutus on luottamuksen ja perusturvallisuuden pohja sekä perusta lapsen tuleville vuorovaikutussuhteille. Lapsen kehitystä tukeva varhainen vuorovaikutus on edellytyksenä turvalliselle kiintymyssuhteelle, joka on pohja lapsen mielenterveyden kehittymiselle. (Pouta ym. 2013: 33.)

Lapsen kehitys etenee vuorovaikutuksessa muun ympäristön kanssa. Vauvaiän tärkeitä kehitystehtäviä ovat suuntautuminen ja vuorovaikutus toisiin ihmisiin, sekä kiintymyssuhteiden syntyminen ja niiden rakentuminen läheisten tuella. Taapero- ja

leikki-iässä aletaan ottamaan askelia pois päin vanhemmista ja harjoitellaan omien tunteiden säätelyä ja käyttäytymisen hallintaa. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012: 241.)

Vanhemman sensitiivinen vastaaminen lapsen hätään ja hoivan tarpeeseen on olennaista turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta (Rusanen 2011: 14). Vanhempien herkkyyks ja sensitiivinen toiminta on lapsen varhaisen vuorovaikutuksen kehitykselle olennaista. Lapsi oppii muodostamaan ympäröivästä maailmasta ja itsestään käsityksiä vanhemman sensitiivisen toiminnan avulla. (Kronqvist & Kumpulainen 2011: 123.) Sensitiivinen kasvattaja on herkkä lapsen tunteille ja perustarpeille sekä haluaa kokea yhteyttä lapsen kanssa (Kalliala 2009: 68).

Lapsen sisäinen säätelyjärjestelmä, jonka avulla lapsi voi turvallisesti sopeutua uusiin tilanteisiin, kehittyy lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välisessä vuorovaikutussuhteessa kiintymyssuhdeteorian mukaan voimakkaimmin alle kolmevuotiaana. (Suhonen 2009: 16.) Aikuisten teot viestittävät lapselle onko hän huolenpidon ja hoivan arvoinen, voiko hän luottaa ihmisiin, onko heidän käyttäytymisensä ennakoitavissa ja kuinka tunteita tulisi ilmaista, jotta niihin vastataan. Lapsen aikuiselta saama huolenpito ja hoiva vaikuttavat kiintymyssuhteen laatuun, joten tärkeäksi muodostuvat vanhemman sensitiivisyys eli herkkyyks tunnistaa lapsen tarpeet sekä responsiivisuus eli kyky vastata niihin oikea-aikaisesti. (Nurmi ym. 2018: 34–35.)

Lämmin vuorovaikutus syntyy aidosta läsnäolosta ja sitoutumisesta. Sitoutuminen merkitsee tietoista ja hetkeen tarttuvaa läsnäoloa sekä kokonaisvaltaista kehon kielen ja verbaalisen viestinnän kokonaisuutta, joka kertoo: olen tässä sinua varten. Lapsen ajatukset, tunteet, asiat ja kokemukset ovat aikuiselle tärkeitä. Aikuisen sitouduttua vuorovaikutukseen, hän asettaa kaiken muun ympärillä olevan sivuun. Hän ei tällöin pyyhi pöytää, katso puhelintaan tai viikkaa pyykkejä. (Ahonen & Roos 2021: 57.)

Pienikin lapsi on kyvykäs ilmaisemaan tarpeitaan monella tavalla. Läsnä oleva herkkä aikuinen pystyy tunnistamaan, jos lapset kaipaavat tiivistä vuorovaikutusta aikuisen kanssa. He hakevat ääntelyillään, osoitteluillaan ja katsellaan reaktiota äsken koettuun hetkeen. Lapselle tällaiset hetket ovat äärettömän ihania, kun tunteita ja reaktioita voidaan jakaa yhdessä toisen kanssa. (Ahonen & Roos 2021: 61.)

Vauva on aktiivinen toimija, joka kiintyy turvallisuuden tarpeensa vuoksi lähimpään läsnä olevaan aikuiseen. Hankalassa tapauksessa aikuinen voi olla lapselle etäinen, vihamielinen tai laiminlyöväkin. Vauvan varhainen kiintymyskäyttäytymisen muoto on

itku, joka saa aikuisen lähestymään lasta ja vastaamaan lapsen hätään. Vauva on ensimmäisen ikävuoden lopussa oppinut omat tavat, joilla ensisijainen kiintymyksen kohde pysyy lähellä. Vauva välttää käytöstä, jonka on oppinut johtavan yksin jäämiseen ja suosii käytöstä, joka tuo aikuisen lähelleen. Vauvan tulee voida kokea vaikuttavansa aikuisen käytökseen, niin että aikuisen reaktio on likimääräisesti ennakoitavissa. Aikuisen on reagoitava lapsen harmin ilmetessä ja pyrittävä poistamaan harmitus. Näin lapselle syntyy ymmärrys syy-seuraussuhteesta, "kun minä - niin äiti." Tätä ymmärrystä syy-seuraussuhteesta ei kehity, mikäli aikuinen ei kykene vastaamaan lapsen tarpeisiin oikeaan aikaan ja sensitiivisesti. Esimerkiksi päihteitä käyttävä äiti aiheuttaa vauvalle jatkuvan erokokemusten ja hylkäämisen sarjan. Nousuhumalassa äiti leikkii lapsen kanssa ja on hilpeä. Krapulassa äiti voi olla ärtyisä ja sammuneena hän ei kykene vastaamaan lapsen viesteihin. Pieni lapsi ei kykene hahmottamaan äidin epäjohdonmukaisen käyttäytymisen syytä. Tämä voi muodostaa lapselle turvattoman kiintymyssuhteen äitiä kohtaan. (Sinkkonen 2019: 39–40.)

Vanhempien tapa koskettaa, katsoa, jutella ja vastata lapsen aloitteisiin määrittää sen, millainen kuva lapselle muotoutuu hänestä itsestään ja miten häntä tulee kohdella. Myöhemmin käsitys laajentuu ymmärrykseen siitä, mitä on olla ihminen ja miten toisia tulee kohdella. Pienillä lapsilla kehitys on hyvin kokonaisvaltaista ja vuorovaikutustilanteissa kehittyvät lapsen sosiaaliset, emotionaaliset ja kognitiiviset taidot. Kaiken kehityksen takana on kiintymyssuhde. (Ahonen & Roos 2021: 24–25.)

4.2 Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kiintymyssuhteille

Varhaiskasvatuksen laadulla on merkittävä tekijä lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta. Lapsen näkökulmasta laatu tarkoittaa, että päiväkodissa on henkilö, johon lapsi voi kiintyä, joka vastaa tarpeisiin ja auttaa tunteiden säätelyssä. (Sinkkonen & Kalland 2012: 151.) Päivähoito aiheuttaa vain harvoin pitkiä katkoksia lasten kiintymyssuhteisiin. Varhaiskasvattajien koulutus ja päiväkodin ryhmäkoko vaikuttavat vuorovaikutuksen laatuun ja siten lasten hyvinvointiin. (Sinkkonen & Kalland 2012: 156.) Kasvatustilanteet ovat omalla tavallaan ainutlaatuisia ja kasvatusta perustuu hyvään vuorovaikutukseen (Nivala & Ryyänen 2019: 115).

Vuosien mittaan kertynyt tutkimustieto viittaa johdonmukaisesti siihen, ettei varhain aloitettu varhaiskasvatus vaaranna lapsen kehitystä silloin, kun varhaiskasvatus on hyvin järjestetty, aikuiset osaavat reagoida lapsen tarpeisiin ja päivät eivät veny liian pitkiksi (Helenius & Karila & Munter & Mäntynen & Siren-Tiusanen 2001: 40). Päivähoidon aloittaminen Suomessa alle kolmevuotiaana vaikuttaa jopa myönteisesti

oppimistuloksiin (Karhula & Erola & Kilpi-Jakonen 2016: 12). Monien tutkimusten mukaan laadukkaalla ja lapsen kehitystasoa huomioivalla päivähoidolla on positiivisia vaikutuksia riskioloissa elävien lasten kehitykseen (Sinkkonen & Kalland 2012: 152).

Positiiviset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 12). Aikuisella on aina vastuu lapsen tarpeisiin vastaamisesta ja vuorovaikutuksesta lapsen kanssa (Wiman 2022: 31). Vastavuoroinen vuorovaikutussuhde on myönteisen kosketuksen ja läheisyyden rinnalla perusta lapsen hyvällä hoidolle ja huolenpidolle. Vuorovaikutustaitoja opitaan varhaiskasvatuksen hoitotilanteissa, jotka ovat samalla kasvatus- ja opetustilanteita. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 20.)

Kasvattajan ei tule olettaa, että pieni lapsi ei kykene vastavuoroisuuteen vuorovaikutuksessa, koska tällöin jää lukemattomia tärkeitä vuorovaikutuskokemuksia päivästä pois. Tällainen ajattelutapa heijastuu siihen, miten ja millä tavoin lapsen tarpeet ja toiveet huomioidaan varhaiskasvatuksessa. (Ahonen & Roos 2021: 63.)

Varhaiskasvatuksessa alle kolmevuotiaiden ryhmissä näkyy protokeskustelua. Protokeskusteluksi kutsutaan aikuisten ja lasten välisiä tai lasten keskinäisiä esikielellisiä keskusteluja. Protokeskusteluissa äännähdykset, tavut, lyhyet sanat toimivat kommunikaation ja vuorovaikutuksen välineenä katseiden, ilmeiden ja eleiden rinnalla. Protokeskustelut ovat vastavuoroisia ja niiden avulla pienikin vauva ymmärtää, että kummallakin osapuolella on vuoronsa ilmaista itseään. Vuorotellen toisilleen jokeltava aikuinen ja lapsi rakentavat ymmärrystä yhdessä vastavuoroisesta ja toista kunnioittavasta vuorovaikutussuhteesta. Tämä on pienelle lapselle täydellinen ja luontainen tapa kommunikoida muiden kanssa. (Ahonen & Roos 2021: 64–65.)

Lapselta kuluu vähemmän energiaa oman turvallisuutensa varmistamiseen, mitä luotettavampi hänen hoivaajansa on. Kun lapsi tuntee olevansa turvassa, hänestä tulee rohkeampi ja uteliaampi, kun hänen ei tarvitse suojautua vaaroilta. Ollessaan turvallisessa vuorovaikutuksessa lapsi oppii uusia asioita ja tutustuu paremmin ympäristöönsä. (Sinkkonen 2015: 263–264.) Lapsen turvallisuuden tunnetta voidaan tukea ja tämä tunne on tärkeä hänen jatkuvan hyvinvointinsa ja kehittymisensä kannalta. Lapsen turvallisuuden tunnetta ja kiintymystä voidaan tukea varmistamalla, että lapsen kiintymyksen kohde, eli tuttu kasvattaja, on läsnä varhaiskasvatuksessa. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012: 264.)

Turvattomien kiintymyssuhteiden piirteitä voi ilmaantua lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Jos varhaiskasvatuksen työntekijä tekee selkeitä havaintoja lapsen kannalta erittäin haitallisesta vuorovaikutuksesta, olisi perhe syytä ohjata tuen piiriin, vaikka laiminlyönnistä tai muusta kaltoinkohtelusta ei löytyisi suoria havaintoja. (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012: 264.) Joskus perheen tai vanhemman tilanne voi olla ongelmallinen monestakin eri syystä, jolloin on tärkeää, että lapsen hyvinvoinnista ottaa vastuuta jokin toinen taho. Näin perhe saa tukea palauttaakseen omia voimavarojaan. Lapsen kehitys, kasvu, tuki ja oppiminen voivat vaatia vanhemmilta paljon voimavaroja. Kuitenkin vaikka lapsen elämässä olisi haasteita ja riskejä, voivat erilaiset suojaavat tekijät turvata lapsen kasvua ja kehitystä. Kyse on siis lapsen elämän eri osa-alueiden tasapainosta. (Wiman 2022: 13–14.)

4.3 Vanhemmat tukemassa turvallista kiintymyssuhdetta

Vanhemmuustaidot vaikuttavat turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiseen. Vanhemmuustaitoja ovat esimerkiksi lämmin ja turvallinen tunneside lapseen ja myönteisen käyttäytymisen mallintaminen lapselle. Lapsen kasvua ja kehitystä tukee turvallinen kiintymyssuhde, jonka avulla lapsi kykenee rakentamaan itselleen hyviä toimintamalleja ja voimavaroja omaa loppuelämää varten. Lapsi tarvitsee paljon erilaisia kokemuksia siitä, että hänen tarpeisiinsa ja viesteihin vastataan. (Wiman 2022: 32.) Lapsen hyvinvointi rakentuu ihmissuhteiden varassa ja psyykkisen hyvinvoinnin perustaa luodaan kodin ihmissuhteiden kautta. Varhaislapsuudessa saadut mallit vaikuttavat yksilön toimintaan vuorovaikutussuhteissa koko loppu elämän. (Salo 2011: 126.)

Anja Riitta Lahikaisen ja Mervi Asikaisen tutkimuksessa 1983 tarkasteltiin John Bowlbyn teoriasta ja tutkimuksista käsin isän ja äidin merkitystä äidin kotona hoitamien kaksivuotiaiden kehitykselle (Lahikainen & Asikainen 1983: 2). Tutkimuksen mukaan vuorovaikutuksen laadulla on tärkeä osuus kiintymyssuhteiden kehityksessä. Vanhemmalta saatu huomio ja yhteistyövalmius ovat lapsen kiintymyksen turvallisuutta lisääviä tekijöitä. Tutkimuksessa tultiin myös siihen lopputulokseen, että lapsen tasapainoisuus ei lisääntynyt sillä, että lapsella on useita turvallisia kiintymyssuhteita perheen sisällä. Lapsi ei siis olennaisesti hyödy turvallisten kiintymyssuhteiden määrästä. (Lahikainen & Asikainen 1983: 90–92.)

Sensitiivinen aikuinen suojaa lasta stressiltä ja auttaa lasta säätelemään tunnekuohujaan. Vanhemman tärkeimpiä tehtäviä onkin toimia lapsen tunteiden kanssasäätelijänä. Yksinkertaisemmillaan tämä tarkoittaa sitä, että aikuinen antaa tilaa,

aikaa ja luvan lapsen tunteelle. On tärkeää osoittaa, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja jokainen niistä kuljettaa mukanaan tärkeää viestiä. Oli lapsen tunne kuinka voimakas tahansa, aikuinen ei säikähdä tunnetta. Vanhempi on läsnä ja lapsen rinnalla. (Ahonen & Roos 2021: 50.) Vanhempien läsnäolo ja kyky vastata lapsen kaikkiin tunteisiin edistää lapsen suotuisaa emotionaalista kehitystä (Pulkkinen 2022: 66).

Sensitiivisellä, lapsen näkökulmaa hahmottavalla ja tukevalla kasvatustyyllillä on havaittu olevan yhteys lapsen suotuisaan mielialaan, jopa negatiivisten tunteiden ja masennuksen ennaltaehkäisyyn. Taustalla tässä on lapsen luottamus aikuiseen, ja sitä kautta muodostunut turvallisuuden tunne. (Rusanen 2011: 271.)

Lapsen vanhempi tai perheen muu aikuinen voi tukea lapsen hyvinvointia olemalla lämmin ja lasta tukeva, viettämällä aikaa lapsen kanssa, ohjaamalla lapsen käyttäytymistä sekä kuuntelemalla ja keskustelemalla lapsen kanssa. Lapset myös itse pitävät vanhemmuutta ja kasvatusta turvaa tuovana ja erittäin tärkeänä asiana. Lapset elävät hyvin erilaisissa ympäristöissä ja perhe voi tarkoittaa hyvin erilaisia kokoonpanoja, mutta voidakseen hyvin, kyse on lapsen kokemasta riittävästä turvasta ja ympäristön emotionaalisesta tuesta. (Wiman 2022: 13.)

Vanhemman on tärkeää tiedostaa oman toiminnan vaikutus lapsen hyvinvointiin, sillä yhdessä vietetty aika lapsen kanssa vahvistaa hänen tiettyjä ominaisuuksiansa, taitoja ja tietoja. Pienet lapset ovat erityisen herkkiä ympäristölle ja tunnistavat helposti ympäröivän tunneilmapiirin. Lapset ottavat itseensä vaikutteita joka puolelta ja rakentavat käsitystä itsestään kohtaamisista tulleiden kokemusten avulla. Kaikki ympärillä koettu vaikuttaa kokonaisvaltaisesti siihen, millaiseksi yksilöksi lapset lopulta kasvavat. (Ahonen & Roos 2021: 164.)

Lapsen hyvää kasvua tukee vanhemman ymmärrys siitä, että jokapäiväinen elämä haasteineen, tilanteineen ja vaiheineen on lapselle paras ympäristö kasvaa, kehittyä ja oppia kohti tasapainoista hyvinvointia. Lasta tukee vanhemman ymmärrys vuorovaikutuksen merkityksestä eli siitä, että vuorovaikutuksessa toiset vaikuttavat aina meihin ja me muihin. Vanhemman tulee lähestyä sekä omia että lapsen vaikeita tunteita, kuten surua, vihaa, pelkoa ja aggressiivisuutta rakentavalla tavalla. (Wiman 2022: 16.)

Vanhemman poikkeavan vuorovaikutuksen piirteitä voi olla esimerkiksi sensitiivisyyden puute, vihamielinen toiminta tai tunkeutuvuus. Sensitiivisyyden puute voi näkyä positiivisten tunneilmaisujen puuttumisella tai ajoittain voimakkaina myönteisinä

tunneilmaisuuksina, kuten liiallisena suukotteluna tai halailuna, mihin yhdistyy äkkiarvaamatta reagoimattomuus ja lapsen jättäminen yksin. Myös lapsen tunteiden ja reaktioiden toistuva huomiotta jättäminen ja aikuisen vastaamattomuus lapsen hoivan tai pahan olon purkamisen tarpeeseen ovat merkkejä poikkeavasta vuorovaikutuksesta. (Kivitiie-Kallio & Söderholm 2012: 264.)

Kiintymyssuhteen asiantuntijoiden mukaan on riittävä, mikäli vanhempi pystyy lasta tukemalla vastaamaan lapsen kiintymistarpeisiin 30-prosenttisesti (Ruismäki & Friberg & Keskitalo & Lampinen & Mankila & Vänskä 2016: 208).

4.4 Keinoja lapsen turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen

Pieni lapsi tarvitsee vuorovaikutuksessa jatkuvaa aikuisen emotionaalista säätelyä ja tukea. Lapsen kehitykselle on pakollista, että vanhempi on läsnä myös tunnetasolla. Lapsi tarvitsee myös tunnetta ja kokemusta siitä, että tuottaa vanhemmalle iloa. Lapsi on onneton, mikäli vanhempi ei huomaa, ei osaa ottaa vastaan tai ei pidä tärkeänä lapsen pieniä arkipäiväisiä vuorovaikutuksen aloitteita. (Sinkkonen & Kalland 2012: 288.)

Lämpimän vuorovaikutuksen tärkeyttä lapsen emotionaalille hyvinvoinnille ei voi korostaa liikaa. Lämmin vuorovaikutus on tietoinen valinta ja sillä on suuri merkitys ympäröivässä maailmassa. Jotta lämpimän vuorovaikutuksen voi saavuttaa, on tehtävä itsetutkiskelua ja oman toiminnan reflektointia. Lapset ovat tässä loistavana apuna ja he antavat käyttäytymisellään erittäin suoraviivaista palautetta aikuisten tavasta olla vuorovaikutuksessa. Lapset lähestyvät niitä aikuisia, joilta tietävät saavansa tarvitsemaansa vastakaikua. (Ahonen & Roos 2021: 233.)

Vanhemman yksi tärkeimmistä tehtävistä lapsen kiintymyksen kannalta on turvallisuuden tunteen luominen, ylläpitäminen ja tukeminen. Kun turvallisuus on luotu, pystyy lapsi vapaasti tutkia ympäristöään ja kehittyä täysipainoisesti kiinnostuksensa ja kykyjensä mukaisesti. Vanhemman tulee tarjota turvaa lapselle aina, kun hän kokee jonkin vaaran uhkaavan itseään. Etenkin varhaislapsuudessa lapsen kiintymyksen kohteilla on tärkeä tehtävä turvallisuuden luomisessa. (Hughes 2011: 31–32.)

Rajat ja niiden asettaminen luovat lapselle turvaa. Erityisesti voimakastahtoisen lapsen kanssa konflikteja välttelevä aikuinen saattaa ajautua tilanteeseen, jossa hän sallii lapsen tehdä asioita, joita hän ei teoriassa haluaisi sallia. Nämä tilanteet ovat lapselle

kuitenkin haitaksi, sillä lapset kokevat herkästi turvattomuutta, mikäli aikuinen arastelee rajojen asettamista ja niistä kiinni pitämistä. Lapsi todennäköisesti nauttii pitäessään kiinni vallankahvasta, mutta todellisuudessa lapsi sinnittelee maailmassa, missä pärjäämisessä hänen omat taitonsa eivät yksinkertaisesti vielä riitä. (Ahonen & Roos 2021: 216.) Lapset kohtaavat pettymyksiä, jolloin sensitiivisen aikuisen läsnäolo on tärkeää. Tunteiden käsittely ja niiden ymmärtäminen lapsen kanssa vahvistavat kiintymyssuhdetta. (Hughes 2011: 31–33.)

Lapset tarvitsevat elämäänsä rutiineja ja ennakoitavuutta. Näillä asioilla on tärkeä merkitys lapsen turvallisuuden tunteen kannalta. (Sinkkonen 2012: 103.) Tilanteita voidaan ennakoida järjestyksen, rutiinien ja rituaalien avulla (Kivitie-Kallio & Söderholm 2012: 264). Rutiinit ovat tärkeitä kaikille ihmisille, mutta etenkin pienille lapsille. Kun pienet arjen tapahtumat toistuvat samankaltaisina, ne muodostavat rakenteita elämään. Lapsi on rento ja rauhallinen, kun hän tuntee olonsa turvalliseksi. Silloin lapsi pystyy käyttämään energiansa ympäristön tutkimiseen, leikkiin ja ihmisiin tutustumiseen. (Sinkkonen 2020: 86.)

Ennen nukkumaan menoa, lapsen nukahtamista tukee samankaltaiset toistuvat toiminnot. Näitä toimintoja voi kutsua esimerkiksi iltarutiineiksi: iltapala, iltapesu ja iltasatu. (Ritmala & Ojanen & Sivén & Vihunen & Vilén 2010: 215.) Iltasadun lukeminen tukee lapsen kehitystä, etenkin lapsen keskittymis- ja oppimisvalmiuksia. Iltasatuhetki mahdollistaa lämpimän yhdessäolon, joka on tärkeää kiintymyksen kannalta. Iltasadun lukeminen auttaa lasta nukahtamaan ja on merkittävä asia, sillä laadukas uni pitää huolta lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. (Kyrölämpi-Kylmänen 2010: 150–151.)

Tiia Trogenin (2021) kehittämän ”ilo olla yhdessä” menetelmän mukaan lapsen ja vanhemman erossa olon jälkeen on tärkeää pitää hetki, jolloin keskitytään yhteyden palauttamiseen. Päivähoidon jälkeen on tärkeää varata 5–20 minuuttia leikille, syleilylle tai keskustelulle lapsen kanssa. Toisinaan pelkkä tervehdys, hymy ja katse riittävät, mutta mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä pidempi aika suositellaan pidettävän yhteyden palauttamiseen. Hyvä esimerkki yhteyden palauttamiseksi lapseen on yhteinen ruokailuhetki. (Trogen 2021: 46.)

Läsnäololla tarkoitetaan fyysisen läsnäolon lisäksi myös henkistä, sillä vaikka lapsen kanssa on samassa tilassa, ei tämä tarkoita, että on tilanteessa aidosti läsnä. Vanhemman tulee olla myös avoin yhteyden luomiseen ja olla yhteydessä lapseen. Vanhemman tulee pitää huolta, että lapsi ei altistu liian varhain mieltä vahingoittaville

asioille tai joudu fyysiseen vaaraan. Näin lapsella säilyy turvallisuuden tunne ja hän pystyy luottamaan aikuisuuteen. Vanhemman tulee kuulla ja validoida lapsen tunteita ja ajatuksia. Validoinnilla tarkoitetaan tunteiden ja ajatusten ottamista tosissaan. Se toimii vastakohtana tunteiden mitätöinnille. Näin lapsi saa tunteen, että vanhempi ymmärtää häntä ja huomioi hänen tarpeitaan. Lapsen tulee tuntea, että vanhempi kannattelee hänen huolensa ja vastoinkäymiset. Lapsen tulisi voida aina luottaa vanhemman apuun, vaikka käyttäytyminen olisi ei-toivottua tai tunteet hankalia. (Trogen 2021: 47–48.)

Vanhemman ja lapsen välisessä kiintymyssuhteessa ei ole oleellista ainoastaan palauttaa turvallisuuden tunnetta negatiivisen kuormittavan tapahtuman jälkeen. Oleellista on myös positiivisten tunteiden yhteinen kokeminen ja lisääminen, mitä voi tapahtua esimerkiksi yhteisissä leikkihetkissä. (Sinkkonen & Kalland 2012: 23.)

Lapsen ja vanhemman välistä yhteyttä voidaan vahvistaa yksinkertaisilla leikki ja loru hetkillä. Pienen lapsen kanssa voit hakea yhteyttä ilmeillä, eleillä ja puheella hoitotilanteissa, kuten vaippaa vaihtaessa tai syöttötilanteissa. Loruttele, hyräile, laula tai sanoita lapselle mitä teet ja mitä havaitset esimerkiksi vaipan vaihtotilanteessa. Kiinnitä huomiota ääneen painoon ja ilmeisiin. Pyri toimimaan joka kerta melko samalla tavalla, jotta tilanteesta tulee vauvalle ennakoitava ja tuttu. Käyty tilanteessa samaa laulua tai loruja. Alla esimerkkejä konkreettisista leikeistä, joilla parantaa vanhemman ja lapsen keskinäistä vuorovaikutusta. (Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen omahoito-ohjelma.)

Harakka huttua keittää. Piirrä sormella ympyrä lapsen kämmeneen ja sano: Harakka huttua keittää. Hänällänsä hämmentää. Pырstöllänsä puistelee. Nokallansa koittelee. Panee suolaa. Panee sokeria. Antaa tälle x4. (käydään lapsen sormet läpi) Tälle ei annakaan. (viimeinen sormi ja lasta voi kutittaa) (Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen omahoito-ohjelma.)

Kukkuu leikki. "Käsien takaa: laita omat kätesi kasvojesi eteen. Kurkista käsien välistä ja sano kukkuu. Lapsesta on hauskaa yllättyä kerta toisensa jälkeen. Huivin takaa: pidä huivia omien ja lapsen kasvojen välissä. Kurkista huivin takaa ja sano kukkuu. Voit myös laittaa huivin oman pään päälle ja antaa lapsen vetää huivin pois. Seuraavaksi huivin voi asettaa lapsen pään päälle ja vetää pois." (Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen omahoito-ohjelma.)

Selkään piirtäminen. "Anna lapsen asettua päinmakuulle. Piirrä sormellasi lapsen selkään helppoja kuvioita. Esimerkiksi sydämen. Tarkista, että kosketus ei kutita lasta ja tarvittaessa käytä hieman enemmän voimaa tai

sormen sijasta koko kämmentä piirtämiseen.” (Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen omahoito-ohjelma.)

5 Yhteistyö

Opinnäytetyössä käsitellään kiintymyssuhteita myös varhaiskasvatuksen ja vanhempien yhteistyön näkökulmasta, koska yhteistyö on tärkeässä osassa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa ja siten myös turvallisen kiintymyssuhteen tukemisessa (Kalland 2012: 156). *Lain mukaan varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen* (Varhaiskasvatustalaki 540/2018 3 §).

Tässä opinnäytetyössä yhteistyöllä tarkoitetaan lapsen, lapsen vanhempien ja varhaiskasvattajien välistä toimintaa, jonka päämääränä on tukea lapsen kiintymyssuhteita. Toimiva yhteistyö vaatii näiden toimijoiden keskinäistä kommunikaatiota, kunnioitusta, luottamusta ja halukkuutta toimia yhteistyössä toisten kanssa. (Orell 2020: 22.) Yhteistyötä voidaan luonnehtia tavoitteelliseksi ja aktiiviseksi prosessiksi (Aira 2012: 22).

Lapsen edun mukaista on, että kaikki lapsen ympärillä olevat ihmiset ja ympäristöt toimivat hyvässä yhteistyössä. Vain tasavertaisella ja avoimella yhteistyöllä lapsen oppimista ja hyvinvointia pystytään tukemaan riittävän yhdenmukaisesti ja parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistyöhön tulee kohdistaa erityistä huomiota lapsen merkityksellisissä siirtymävaiheissa (Ahonen & Roos 2021: 33).

5.1 Kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksessa turvallisen kiintymyssuhteen tukena

Varhaiskasvatuksessa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tuetaan yhteistyöllä muiden lapsen kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Yhteistyön tavoitteena on vanhempien ja kasvattajien yhteinen sitoutuminen lapsen turvallisen ja terveen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen sekä tukemiseen. Näin yhteistyöllä tuetaan jokaisen lapsen omakohtaisen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että lapsen yksilölliset kehityksen kohteet ja tarpeet huomioidaan kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja lapsen kodin välisellä yhteistyöllä on suuri ja tärkeä merkitys lapsen kokonaisvaltaista kasvua ajatellen. Vanhempien

keskinäistä vuorovaikutusta voidaan tukea myös yhteistyön avulla.

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 35–36.) Varhaiskasvatustilain mukaan yhtenä tavoitteena on *toimia yhdessä lapsen sekä vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä* (Varhaiskasvatustilain 540/2018 § 3).

Lapsen kannalta on tärkeää, että vanhemman ja henkilöstön välinen yhteistyö varhaiskasvatustuksessa on toimivaa. Yhteistyö tuo lapsen elämään turvallisuutta sekä jatkuvuutta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 19). Säännöllinen yhteistyö auttaa perhettä ja henkilöstöä yhteisessä kasvatustehtävässä muodostamaan mielekkään kokonaisuuden lapsen kannalta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 19).

Kasvatustyhteistyötä ja vuorovaikutusta on tärkeää rakentaa positiivisuus edellä, sillä liiaksi haasteisiin keskittyvä puhe ei edistä keskinäistä luottamusta. Yhteistyösuhte, jossa kaikki osapuolet kokevat tulevansa kuulluiksi ja josta välittyy molemminpuolinen vuorovaikutus, ei synny hetkessä. Tämä vaatii aikaa ja panostusta. Kun avoin ja luottamukseen perustava vuorovaikutussuhde on rakennettu, on helpompi ottaa puheeksi myös lapsen kasvuun, kehitykseen tai oppimiseen liittyviä pulmia tai huolia. Kaikki perheet ovat erilaisia, joten kasvatustyhteistyön toiveet ja tavoitteet ovat jokaisella perheellä yksilölliset. Kasvatustyhteistyön toimivuutta on tärkeää arvioida aika ajoin. (Ahonen & Roos 2021: 242, 246, 253.)

Lasten vanhemmilla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatustuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun, laatumiseen sekä kehittämiseen yhdessä varhaiskasvatustuksen henkilöstön ja lasten kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 36). Lapsen aloittaessa varhaiskasvatustuksen, on tärkeää keskustella vanhempien kanssa kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista. Yhteistyö edellyttää varhaiskasvatustuksen henkilöstöltä vuorovaikutteista kommunikointia sekä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä vanhemmuuteen liittyvät kysymykset otetaan huomioon yhteistyössä. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi vanhempien ja henkilöstön havainnot ja keskustelut päivästä luovat pohjan lapsen turvalliselle kehitykselle ja hyvälle hoidolle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 35–36.)

5.2 Kasvatusyhteistyö siirtymävaiheissa ja päivittäisissä erotilanteissa

Alle kolmivuotiaalle ulkopuolinen maailma tuntuu äärettömältä. Varhaiskasvatuksen aloitus on suurimpia muutoksia pienen lapsen elämässä. Varhaiskasvatuksen aloittaneelle lapselle päiväkotia on maailma pienoiskoossa. (Ahonen & Roos 2021: 9.)

Siirtymävaiheiksi kutsutaan tilanteita, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai lapsen vaihtaessa päiväkotia. Yhteistyön merkitys haastavissa tilanteissa, kuten siirtymävaiheissa tai huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista on erityisen tärkeää. Näissä tilanteissa vanhemman ja henkilöstön välisen yhteistyön mahdollistaa luottamuksellinen ilmapiiri. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022: 31.) Lapsen kasvatustavoitteet jakautuu niin vanhemmille kuin päiväkodin työntekijöille (Sinkkonen 2020: 226). Tässä opinnäytetyössä erotilanteella tarkoitetaan niitä hetkiä, kun lapsi tuodaan päiväkotiin ja vanhempi lähtee pois.

Varhaiskasvatuksessa tunteiden läsnäolo on välttämätöntä, esimerkiksi lapsen erotessa vanhemmastaan tilanteessa voi ilmetä muun muassa surua, itkuja tai vastahakoisuutta. Tällaisissa vuorovaikutustilanteissa lapsi kaipaa aikuisilta lohdutusta ja myötätuntoa. (Nivala & Ryyänen 2019: 237.) Mitä pienempi lapsi on, sitä vaikeammalta ja suuremmalta ero vanhemmista tuntuu. Tällaiset tilanteet ovat lapselle kriisejä. Pienet lapset eivät pysty kannattelemaan tietoista kuvaa vanhemmastaan päivän kestävässä erossaolon aikana. Tästä syystä vieraiden aikuisten hoitoon jääminen voi olla lapsen perusturvallisuutta horjuttava kokemus. (Ahonen & Roos 2021: 35–36.)

On tärkeää, että lapsella on päiväkodissa luotettava aikuinen, jonka luota voi etsiä turvaa, jos lapsi on hädissään (Sinkkonen 2020: 226). Kiintymyssuhdeteoriassa korostetaan, että lapsi tarvitsee pysyviä ja turvallisia ihmissuhteita. Tämän vuoksi on tärkeää, että päiväkodissa on lapselle turvallinen aikuinen, joka huolehtii lapsesta, kun vanhemmat eivät ole paikalla. Kiintymyssuhteiden kannalta päivähoitoon siirtyminen täytyy ottaa huomioon erityisellä tavalla, sillä siirtyminen päivähoitoon on stressiä ja turvattomuutta aiheuttava kokemus lapselle. (Sinkkonen & Kalland 2012: 162.)

Pienelle lapselle hoitajan syli on tärkeä paikka, jossa levätä ja kerätä voimia, kun ympäristö tuntuu kuormittavalta. Lapsi tarvitsee turvallisen hoitajan syliä, jotta kestää erotilanteen vanhemmasta. Erotilanteissa sekä lapsi että vanhempi voivat tarvita apua jäähyväisille ja jälleennäkemisestä puhumiselle ”Äiti lähtee, nyt vilkutetaan, minä huolehdin sinusta. Äiti tulee hakemaan kello kolmelta.” Lapsella on hyvä olla oma rätkki, unilelu, vanhemman esine tai valokuva perheestä. Tämä toimii turvaesineenä lapselle

ja tämä auttaa kestävästi eroa vanhemmasta. (Sinkkonen & Kalland 2012: 162.) Ahonen (2015) tuo ilmi väitöskirjassaan, että haastavien kasvatustilanteiden kohdalla tärkein ja ratkaiseva tekijä on varhaiskasvattajan vuorovaikutustapa (Ahonen 2015: 188).

Anja-Riitta Lahikaisen ja Salme Sundqvistin (1979) tutkimus alle kolmevuotiaiden lasten reaktioista päiväkotihoidon tuolla ilmi, että lapset eivät sopeudu päiväkotihoidon ilman protestia ja stressiä. Mitä vahvempi lapsen kiintymyssuhde on vanhempiin, sitä voimakkaampana vastustus päiväkotia kohtaan ilmenee. Lapsen päiväkotikäyttäytymisessä eroprotesti voi näkyä vetäytymisenä yhteisestä toiminnasta ja toisten lasten seurasta tai rauhattomuutena, aggressiivisuutena ja yliaktiivisuutena. (Lahikainen & Asikainen 1979: 63–65.) Vanhempi ei saisi ilmoittamatta kadota lapselta äkillisesti näkyvistä, sillä äkilliset katoamiset ovat lasta syvästi loukkaavia ja lisäävät lapsen ärtyvyyttä, turhautumista ja aggressioita (Sinkkonen 2019: 72).

Päiväkodissa lapset voivat aluksi tuntea olonsa turvattomaksi ja hakevat turvattomuuden tunteeseen aikuisen läheisyyttä. Lapsen tottuessa päiväkodin arkeen, kiintymyskäyttäytymisen määrä vähenee ja näin lapset osallistuvat rohkeammin leikkeihin ja vuorovaikutustilanteisiin. Lapset hakevat turvaa useammin tutuilta aikuisilta kuin vaihtuvilta työntekijöiltä. Varhaiskasvatukseen sopeutumiseen lapsella vaikuttavat kotona omaksutut kiintymysmallit sekä perheen yksilöllinen tilanne. (Sinkkonen 2019: 70.) Varhaiskasvatukseen mentäessä olisikin tärkeää, että työntekijät osaisivat mahdollistaa lapsen ja päiväkodin henkilöstön välisen kiintymyssuhteen luomiselle riittävät resurssit ja mahdollisuudet (Rusanen 2011: 251).

Lapsi saattaa ilmaista pettymystään ja ikäväänsä päiväkotiin jättämisestä raivokohtauksin, kun vanhempi tulee hakemaan lasta päiväkodista. Tämä on lapsen tapa ilmaista tunteitaan. (Sinkkonen 2020: 205.) Kun vanhempi tuo ja hakee lasta päiväkotiin, on vanhemman tärkeää keskittyä lapseen. Vanhemmalla ei tule olla liian kiire tai hän ei saa puhua puhelimeen. Lapsi tulee saattaa päiväkotiin siten, että sekä tuoja ja vastaanottaja virittäytyy lapsen tilanteeseen. (Sinkkonen 2020: 205.)

Lapsen siirtymäkokemusten näkökulmasta vanhempien ja kasvattajien luottamuksellisen suhteen rakentuminen on tärkeää. Luottamuksellinen suhde, jossa on avointa kommunikointia ja vuorovaikutusta lapsen arjesta vanhempien ja kasvattajien välillä, niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa, tukee lapsen siirtymiä näiden ympäristöjen välillä. Vanhempien ja kasvattajien välinen hyvä vuorovaikutus ja yhteinen käsitys lasta koskevista asioista heijastuvat heidän toimintaansa lapsen

kanssa ja siten lapsen siirtymän prosessiin. Luottamuksen rakentumiseen keskeisenä vaikuttaa se, ketkä kasvattajat ovat läsnä keskeisissä hetkissä, kuten saapumis- ja lähtöhetkissä, kenen luokse lapsi hakeutuu mielellään ja kenen kanssa suhde syvenee keskustelujen myötä. (Rutanen & Laaksonen 2020: 368–369.)

Kaikenikäiset ihmiset pystyvät käyttämään kykijään parhaalla mahdollisella tavalla, kun he voivat olla varmoja siitä, että paikalla on edes yksi turvallinen henkilö, joka tarvittaessa auttaa vaikeuksien ilmetessä. Turvallinen henkilö on kiintymyksen kohde, jonka seurassa uskaltaa toimia. (Bowlby 1979: 103.)

6 Oppaan laatimisen prosessi ja menetelmälliset valinnat

Prosessin alussa otimme yhteyttä Kivelän päiväkodin johtajaan ja tarjosimme mahdollisuutta, että tekisimme heille opinnäytetyön. Kivelän päiväkodin johtaja antoi ehdotuksia opinnäytetyön sisältöön ja ehdotuksista nousi tarve tälle kehittämistehtävälle. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Helsingissä sijaitsevan Kivelän päiväkodin kanssa. Prosessin ajan olimme yhteydessä Kivelän päiväkotiin sähköpostitse, puhelimitse sekä käymällä paikan päällä päiväkodissa. Päiväkodin johtajan kanssa sovittiin, että opinnäytetyön tuotos, eli opas, kohdennetaan alle kolmevuotiaiden lasten ryhmiin. Näitä varhaiskasvatusryhmiä Kivelän päiväkodissa on kaksi: Mintut ja Kanelit.

Kehittämistehtävän tärkein elementti on tavoitteellisuus (Toikko & Rantanen 2009: 16). Tämän kehittämistehtävän tavoitteena oli laatia yksinkertainen ja helppolukuinen opas kiintymyssuhteiden merkityksestä varhaislapsuudessa alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmille. Helppolukuisella oppaalla tarkoitamme sitä, että opas ei sisällä ammattisanastoa, vaan on kielellisesti ymmärrettävissä lukijan koulutustaustasta riippumatta. Oppaan tarkoituksena on auttaa vanhempia tiedostamaan turvallisen kiintymyssuhteen tärkeys lapsen elämässä ja tarjota vanhemmille konkreettisia keinoja kiintymyssuhteen tukemiseen. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys, eli näkökulma on John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria.

Kehittämistehtävän tuotoksena tehtiin opas, koska siihen on mahdollista koota kehittämistehtävän tarkoituksen kannalta olennaista teoriatietoa sekä varhaiskasvattajien kokemuksia selkeään, helposti saatavilla olevaan ja helposti luettavaan muotoon. Oppaan avulla saadaan lisättyä vanhempien tietoisuutta turvallisen kiintymyssuhteen tärkeydestä, tiiviissä ja helposti luettavassa muodossa.

Kehittämistehtävän prosessi sisälsi: kirjallisuuskatsauksen, tutkimussuunnitelman teon, tutkimusluvan hakemisen, aineiston keräämisen oppaaseen varhaiskasvattajilta kyselylomakkeen muodossa, oppaan laatimisen, alustavan oppaan esittelyn päiväkodissa lasten vanhemmille ja palautteen keruu vanhemmilta, oppaan muokkaamisen lopulliseen muotoon sekä lopullisen oppaan esittelyn ja palautteen keräämisen.

6.1 Aineiston hankinta oppaaseen

Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa teimme kirjallisuuskatsauksen aiheesta, jota varten keräsimme tietoa John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriasta sekä muista kiintymyssuhdetta käsittelevistä tutkimuksista. Hankimme tietoa laajasti myös varhaislapsuuden kehityksestä ja varhaiskasvatuksesta. Hyödynsimme oppaassa tätä teoriatietoa ja tutkimuksia kertomalla perusasiat kiintymyssuhteista sekä teoriaan ja tutkittuun tietoon pohjautuvia konkreettisia keinoja turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseksi.

Kivelän päiväkodista nousi tarve nostaa oppaassa esiin, kuinka juuri Kivelän päiväkodissa tuetaan kiintymyssuhteita. Otimme tämän toiveen huomioon, koska halusimme oppaasta mahdollisimman asiakaslähtöisen ja monipuolisen. Tätä varten laadimme saatekirjeen (liite 1) ja sekamuotoisen kyselylomakkeen (liite 2) Kivelän päiväkodin varhaiskasvattajille. Laadimme saatekirjeen (liite 3) ja sekamuotoisen kyselylomakkeen (liite 4) myös alle kolmevuotiaiden ryhmän lasten vanhemmille, sillä halusimme kerätä heiltä palautetta oppaan sisällöstä ja mahdollisista kehitysideoista. Ryhmälle oli tulossa vanhempainilta, jonne menimme sovitusti esittelemään opasta. Saatekirje kertoo kyselyn vastaajalle kehittämistehtävän perustietoja, ketkä tekevät kyselyä, mistä kyselyssä on kyse, miten kyselyyn vastaajat on valittu ja mihin kyselyn tuloksia käytetään. Saatekirjeen merkitys on tärkeä, koska sen perusteella vastaaja voi motivoitua vastaamaan tai jättää vastaamatta. (Vehkalahti 2008: 47–48.) Toimme saatekirjeissä ilmi, että kyselyyn vastaaminen on täysin anonyymiä ja vapaaehtoista. Lomakekysely voi sisältää monenlaisia kysymyksiä. Tässä kyselyssä käytettiin suljettuja kysymyksiä, joissa vastaaja valitsee vastauksen valmiina tarjotuista vaihtoehdoista, sekä avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja kirjoittaa vastauksensa haluamassaan muodossa. (Ahola 2007: 57.) Kyselyt varhaiskasvattajille ja vanhemmille toteutettiin paperisilla lomakkeilla, sillä nettilomakkeiden käytössä voi olla ongelmaa vastaajien tavoitettavuudessa (Vehkalahti 2008: 48).

Varhaiskasvattajille kohdistetun kyselylomakkeen avulla oli tarkoitus hankkia tietoa, onko kiintymyssuhde käsitteenä heille tuttu, kuinka päiväkodin arjessa tuetaan lasten kiintymyssuhteita sekä miten varhaiskasvattajat tekevät kasvatusyhteistyötä kiintymyssuhteiden näkökulmasta lasten vanhempien kanssa. Tarkoitus oli hyödyntää varhaiskasvattajien vastauksia oppaan sisällön muodostamiseen, jotta vanhemmat tulevat tietoisiksi, miten Kivelän varhaiskasvattajat toimivat lasten kanssa ottaen huomioon lasten kiintymyssuhteet ja kasvatusyhteistyön. Tarkoitus oli nostaa varhaiskasvattajien vastauksia suorilla lainauksilla oppaaseen. Tällä tavalla tuomme esiin yhteistyöpäiväkodin roolia kehittämistehtävässä. Kun päiväkodin toiminta tehdään tällä tavoin näkyväksi vanhemmille, lisääntyy luottamus vanhempien ja varhaiskasvatuksen välillä. Tämä tukee myös yhteistyötä. Vanhempien luottamuksen kannalta merkittävänä kokemuksena pidetään sitä, että vanhemmat pystyvät luottamaan lapsensa hyvinvoinnin toteutumiseen päiväkodissa (Rautamies 2022: 58).

Kirjoitimme tutkimussuunnitelman, jonka jälkeen haimme Helsingin kaupungilta tutkimuslupaa aineiston keräämiseen Kivelän päiväkodin alle kolmevuotiaiden ryhmän varhaiskasvattajilta sekä ryhmän lasten vanhemmilta. Tutkimusluvan saamisen jälkeen Kivelän päiväkodin kanssa sovittiin kyselyn toteuttamisen ajankohdasta.

Kyselylomake varhaiskasvattajille oli kahden sivun pituinen ja se sisälsi sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin oli jätetty tila kirjallisille vapaamuotoisille vastauksille. Monivalintakysymykset olivat, kyllä, ei, tai en osaa sanoa vastausvaihtoehdoilla. Kysymykset pohjautuivat teoreettisen viitekehyksen John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaan. Kysyimme muun muassa, onko kiintymyssuhde käsitteenä tuttu, miten päiväkodissa huomioidaan lapsen kiintymyssuhteet ja millä tavoin varhaiskasvattajat tekevät yhteistyötä vanhempien kanssa. Vuorovaikutuksen ja yhteistyön kannalta kysyimme myös, miten varhaiskasvattajat ottavat huolen puheeksi, mikäli huomaavat lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa poikkeavuutta. Oppaaseen muodostui oma osio, jossa kerrottiin kyselylomakkeen vastauksien perusteella, miten Kivelän päiväkodin varhaiskasvattajat huomioivat kiintymyssuhteita, toimivat erotilanteissa, tekevät yhteistyötä vanhempien kanssa sekä ottavat huolen puheeksi.

Kysely toteutettiin anonymisti, kuitenkin tietäen, että vastaajat työskentelevät alle kolmevuotiaiden ryhmissä. Kyselylomake (liite 2) ja saatekirje (liite 1) jaettiin kahteen alle kolmevuotiaiden lasten ryhmien varhaiskasvattajille, joista jokainen varhaiskasvattaja vastasi. Jokainen varhaiskasvattaja palautti lomakkeen täytettynä ja ajoissa pyydettyyn päivään mennessä opinnäytetyön tekijöille. Keräsimme täytetyt

lomakkeet paikan päällä päiväkodissa viimeisenä vastauspäivänä. Vastauksia tuli yhteensä kuusi kappaletta.

6.2 Aineiston hyödyntäminen oppaassa

Nostimme kirjallisuuskatsauksesta kehittämistehtävän aiheen ja kohderyhmän kannalta tärkeimpiä asioita oppaaseen. Näitä olivat turvallisen ja turvattoman kiintymyssuhteen määritelmät, miten turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde näyttäytyy ja vaikuttaa lapseen, kuinka huomioida kiintymyssuhteen kannalta lasta päivähoiton jälkeen, konkreettiset keinot, joilla tukea lapsen kiintymyssuhdetta ja huolen puheeksi ottaminen. Hyödynsimme varhaiskasvattajille kohdistettua kyselylomaketta (liite 2) ja niiden vastauksia oppaan laatimisessa nostamalla varhaiskasvattajien vastauksista konkreettisia keinoja, joilla varhaiskasvattajat huomioivat lasten kiintymyssuhteita päiväkodissa, kuinka varhaiskasvattajat toimivat erotilanteissa, kuinka he tekevät yhteistyötä lasten vanhempien kanssa sekä ottavat huolen puheeksi. Oppaaseen nostettiin varhaiskasvattajien vastauksia, jotta vanhemmat saavat tietoa, miten varhaiskasvattajat toimivat ja huomioivat lasten kiintymyssuhteita päiväkodissa.

Jokainen opinnäytetyön tekijä osallistui varhaiskasvattajille tehdyn kyselylomakkeen vastausten purkuun. Menetelmällisenä valintana vastausten purkamisessa ja jäsentelyssä hyödynnettiin teemoittelua ja koodaamista, joiden avulla luotiin aineistosta yhtenäisiä asiakokonaisuuksia opasta varten. Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jossa keskeisiä aiheita eli teemoja muodostetaan aineiston pohjalta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 105). Koodaaminen tarkoittaa aineistoon tehtyjä luokittelevia merkintöjä ja jäsentelyjä, esimerkiksi värikynillä alleviivauksia. Koodaaminen helpottaa aineiston käsittelemistä, koska tietyt kohdat tekstistä löytää nopeammin merkintöjen avulla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 80.)

Vastausten purku aloitettiin kyselylomakkeiden lukemisella. Opinnäytetyön tekijät lukivat itsenäisesti kyselylomakkeita ja tämän jälkeen keskusteltiin yhdessä kyselylomakkeista nousseista ajatuksista ja mahdollisista teemoista. Seuraavaksi kyselylomakkeiden vastaukset koodattiin alustavasti teemoittain ja kyselylomakkeiden vastaukset luettiin uudelleen. Koodaaminen tuki teemojen hahmottamista. Kyselylomakkeet koodattiin yhdessä opinnäytetyöntekijöiden kanssa värikyniä käyttäen ja alustavat teemat jäseneltiin yhteisesti jaettuun Word-tiedostoon. Alustavien teemojen avulla aineistosta muodostettiin lopulliset teemat, jotka ovat kiintymyssuhteen määritelmä, miten Kivelän päiväkodissa tuetaan kiintymyssuhteita, myös

varhaiskasvatuksen aloitus huomioiden, miten Kivelän päiväkodissa tehdään kasvatusyhteistyötä vanhempien kanssa ja miten huoli lapsen ja vanhemman välisestä poikkeavasta vuorovaikutuksesta otetaan vanhemman kanssa puheeksi.

Käytämme kyselylomakkeen vastauksien avaamisessa apuna lyhenteitä VK eli varhaiskasvattaja ja lapsen vanhemmasta käytämme lyhennettä V eli vanhempi.

Kuudesta varhaiskasvattajan vastauksesta nousi esille, että Kivelän päiväkodissa tuetaan lapsen kiintymyssuhteita kokonaisvaltaisesti. Kysyttäessä, miten varhaiskasvattajat huomioivat lapsen kiintymyssuhteita varhaiskasvatuksen arjessa, kaikista vastauksista ilmeni varhaiskasvatuksen aloitukseen panostamisen tärkeys. Aloitukseen panostetaan muun muassa aloituskeskustelulla, tutustuttamalla lapsi yhteen aikuiseen kerrallaan, joka on hänen saatavilla koko päivän sekä päivähoidon pehmeällä aloituksella ja rauhallisella ryhmään tutustumisella.

”Päiväkodin aloitus heijastuu pitkälle elämään.” (VK3)

Varhaiskasvattajien vastauksista ilmeni, että Kivelän päiväkodissa lasten kiintymyssuhteita huomioidaan: havainnoimalla ja huomioimalla lapsia yksilöllisesti sekä ryhmätasolla, keskustelemalla lasta koskevista asioista avoimesti tiimissä, sensitiivisesti, osoittamalla kiinnostusta lapseen ja hänen asioitansa kohtaan, sekä kohtaamalla lapsi aidosti päivittäin omana itsenään. Varhaiskasvattajat nostivat esille myös pienryhmien tärkeyden ja lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman merkityksen laadukkaan hoidon takaamiseksi. Tärkeäksi asiaksi varhaiskasvattajat mainitsivat kyselylomakkeissa kiintymyssuhteiden tukemiseen myös yhteistyön vanhempien kanssa ja kasvatusluottamuksen. Vastauksista ilmeni myös varhaiskasvattajan eleiden ja ilmeiden tärkeys:

”Lapsen aito kohtaaminen, rakastava katse, hymy, syli, lohdutus, tunteiden sanoittaminen, lempeä kosketus, sensitiivisyys, ennakoitavuus.” (VK4)

Varhaiskasvattajien vastauksista ilmeni, että Kivelän päiväkodissa tehdään monipuolisesti kasvatusyhteistyötä lasten vanhempien kanssa. Kyselylomakkeista esiin nousseita keinoja ovat muun muassa yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, lapsen tavoitteiden asettaminen yhdessä vanhempien kanssa, päivittäiset kuulumisten vaihdot, puheeksi otto lapseen liittyvistä huolenaiheista, viikkokirje, vanhempainillat sekä ryhmäportfolio.

"Kasvattajien ja huoltajien välinen luottamus on tärkeä ja heijastuu lapsiin." (VK2)

"Päivittäinen keskustelu ja luottamuksen vahvistaminen on tärkeä osa työtä ja kiintymyssuhteen syntymistä. Tuemme vanhemmuutta, autamme myös kotona tapahtuvien tilanteiden kanssa, jos vanhemmat sitä kaipaavat." (VK3)

Varhaiskasvattajat vastasivat toimivansa yhteisten toimintatapojen mukaisesti lapsen kohdatessa erotilanteita: varhaiskasvattajat tulevat ryhmän ovelle lapsia vastaan, eli jokainen lapsi huomioidaan yksilöllisesti päiväkotiin saapuessa, "sylistä syliin", kuulumisten vaihto lapsen ja vanhempien kanssa, vanhempien rohkaisu, että voi lähteä vaikka lapsi itkee, tunteiden sanoittaminen, lapsen huomion kiinnittäminen muuhun asiaan, lapsen vastaanottaminen ilolla ja hymyllä, vanhemman ja lapsen tervehtiminen, jos erohetki on ollut itkuinen, voi vanhemmalle laittaa viestiä lapsen rauhoituttua, koska tämä helpottaa vanhempaa ja vahvistaa luottamusta vanhemman ja varhaiskasvattajan välillä.

"Päiväkotiin tullessa lapsi tulee syliin kautta vanhemman jättäessä hänet. Vilkutetaan heipat ja mukavaa päivää. Joskus tilanteet ovat vaikeita molemmille ja vanhempi tarvitsee rohkaisua lähtöönsä. Vanhemmalle voi kertoa, että tilanne voi tuntua hänelle rankalta, mutta kaikki menee hyvin. Lapsen huomio kiinnitetään muuhun asiaan. Päivän mittaan vanhemmalle viestittely kuulumisista ja kuvat rauhoittavat häntä." (VK5)

"Tunteiden sanoittaminen lapselle esim. Huomaan sinulla olevan äitiä ikävä, ei haittaa, saa itkeä." (VK4)

Varhaiskasvattajien vastauksista ilmeni, että huolen puheeksi ottaminen lapsen ja vanhemman välisestä poikkeavasta vuorovaikutuksesta tapahtuu tarjoamalla vanhemmalle keskustelua avoimesti ja arvostelematta. Keskustelu on tärkeää hoitaa puhumalla asioista niiden oikeilla nimillä. Myös tiimissä on tärkeää ottaa lapsesta heräävä huoli esille ja tarvittaessa konsultoida esihenkilöä tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Ongelman mukaan tilannetta on hyvä lähestyä sensitiivisesti, rauhallisesti ja tuomitsematta. Keskustelun tulee tapahtua rauhassa sekä yksityisyyttä kunnioittaen. Puheeksi ottamisen on hyvä tapahtua matalalla kynnyksellä.

"Otan puheeksi matalalla kynnyksellä kysellen ja havainnoiden. Keskustelen asiasta asianomaisten kanssa." (VK1)

Oppaassa käsiteltävät asiat valittiin varhaiskasvattajille tehdyn kyselyn sekä John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian pohjalta. Hyödyntämällä teemoittelua

varhaiskasvattajien kyselyn vastausten purkamisessa, saimme rajattua käsiteltävät teemat oppaaseen.

6.3 Alustavan oppaan esittely kohderyhmälle

Halusimme oppaastamme mahdollisimman asiakaslähtöisen ja selkeän, joten pyysimme kohderyhmältä palautetta alustavasta tuotoksesta. Sovimme Päiväkoti Kivelän kanssa esittelystä Mintut-ryhmän vanhempainillassa.

Jaoimme opinnäytetyön tekijöiden kesken, kuka esittelee minkäkin kohdan oppaasta, jotta saimme esittelystä sujuvan. Esittelimme alustavaa opasta älytaulun avulla vanhemmille siten, että heijastimme oppaan älytaululle, josta vanhemmat pystyivät lukemaan opasta.

Esittelyn jälkeen keräsimme vanhemmilta palautetta oppaasta sekamuotoisen kyselyn (liite 4) muodossa. Vanhemmat saivat kyselyn mukana myös saatekirjeen (liite 3), jossa kerroimme, ketä olemme, mitä olemme toteuttamassa ja mitä varten kyselylomake oli toteutettu. Kyselylomakkeella kysyttiin muun muassa, onko kiintymyssuhde vanhemmille käsitteenä tuttu, kokeeko vanhemmat, että Kivelän päiväkodissa tuetaan vanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta sekä kokevatko he oppaan hyödylliseksi. Kysyimme myös, oliko oppaassa tarpeeksi tietoa, oliko opas selkeä ja saiko oppaasta uutta tietoa. Vanhemmilta kysyttiin myös kehitysehdotuksia oppaaseen. Vanhemmille tarkoitettu kyselylomake oli paperinen ja kaksi sivuinen. Se sisälsi avoimia ja monivalintakysymyksiä. Kyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista ja anonyymia. Vapaaehtoiset vanhemmat vastasivat kysymyksiin paikan päällä päiväkodissa oppaan esittelyn jälkeen.

6.4 Valmis opas

Opinnäytetyön tekijät hyödynsivät kehittämistehtävän tuotoksen eli oppaan teossa Canva-nimistä sivustoa, jossa opas oli yksinkertaista tehdä. Oppaan teossa hyödynsimme sivuston tarjoamia kuvia, jolla saimme oppaaseen mielekkäämmän ulkoasun.

Oppaassa kerrotaan hienovaraisesti, yksinkertaisesti ja helppolukuisesti vuorovaikutuksen merkityksestä lapsen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Opas sisältää tietoa: mitä on kiintymyssuhde, turvallisen ja turvattoman kiintymyssuhteen

määritelmät, miten turvallinen kiintymyssuhde syntyy, miten tukea turvallista kiintymyssuhdetta, keinoja turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen, tietoa kasvatussyhteistyöstä, huolen puheeksi ottaminen, kasvatussyhteistyö erotilanteissa, erossa olon jälkeen ja miten Kivelän päiväkodissa huomioidaan lasten kiintymyssuhteita.

Valmis opas on selkeä ja helppolukuinen, koska opas on jäsenelty loogisesti aiheiden mukaan. Oppaan sivut ovat väljät, sillä niissä on käytetty värejä ja kuvia, eivätkä ne sisällä pienellä fontilla kirjoitettua tekstiä.

Opasta jaetaan yhteistyöpäiväkodin alle kolmevuotiaiden ryhmien lasten vanhemmille tulostettuna ja halukkaille sähköisenä versiona sähköpostin kautta. Sähköinen jakaminen saavuttaa kohderyhmän helpommin ja ympäristöystävällisemmin. Paperinen konkreettinen opas taas on hyvä, sillä tarvittaessa se on nopeasti saatavilla.

6.5 Prosessin eettinen pohdinta

Huomioimme koko kehittämistyön prosessin ajan työn eettisyyden ja aiheen sensitiivisyyden. Työskentelimme koko prosessin ajan huolellisesti, avoimesti, rehellisesti ja tarkasti. Aineiston hankinnassa huomioimme asianmukaiset lähteet ja käytimme vain mielestämme luotettavia lähteitä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu toisten tutkijoiden saavutusten ja töiden kunnioitus. Kunnioitimme prosessissamme toisten tutkijoiden töitä eli käytimme lähteitä rehellisesti ja vilpittömästi. (Vilkkä 2015: 42.)

Hyödynsimme kehittämistehtävän aineiston hankinnassa kyselylomakkeita, joten työtä tehdessä noudatettiin Tietosuojalakia (2018/1050). Kyselyiden kerääminen ja vastausten purku suoritettiin vastaajien suostumuksella, sillä kyselyihin vastaaminen oli vapaaehtoista. Tässä kehittämistehtävässä käsiteltiin epäsuoria tunnistetietoja, sillä epäsuorat tunnistetiedot ovat esimerkiksi työpaikka, koulutus, tapahtumien tai elämänkulun kuvauksia (Kuula 2006: 129). Kerroimme vastaajille saatekirjeessä, mihin vastauksia käytetään.

Kyselylomakkeiden vastauksia säilytettiin asianmukaisesti ulkopuolisilta suojatussa tilassa ja ne hävitetään heti opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen, kuitenkin viimeistään 30.6.2023. Osa kyselyiden vastauksista tulee ilmi anonyymisti valmiissa opinnäytetyössämme, joka julkaistaan myös Theseus-tietokannassa.

Mietimme, olisiko saatekirjeessä pitänyt olla esimerkiksi meidän yhteystietomme, jotta tarvittaessa opinnäytetyön tekijöihin saisi yhteyden ja voisi kysyä lisäkysymyksiä. Tämä koski varhaiskasvattajille tehtyä kyselyä, sillä vanhempien kyselyn vastaushetkellä olimme itse fyysisesti paikan päällä tilanteessa ja pystyimme vastaamaan suoraan vanhempien kysymyksiin, mikäli niitä olisi tullut.

Kasvatussuhteessa lapsi tulee nähdä ja kohdata ainutkertaisena ilman pois sulkevaa abstraktia kategorialla, jonka perusteella toista ihmistä arvioidaan esimerkiksi turvattomasti kiintynyt tai ongelmalapsi (Nivala & Ryyänen 2019: 116). Pohdimme, voiko oppaalla olla vaarana, että tietoisuuden lisääminen kiintymyssuhteista saa jonkun kasvattajan arvioimaan ja luokittelemaan muiden kiintymyssuhteille ollessaan vuorovaikutussuhteessa muiden ihmisten kanssa? Voivatko vanhemmat myös mahdollisesti ottaa stressiä oppaasta, kuinka lasta tulisi kasvattaa?

Alustavan oppaan esitystilanne vanhempainillassa oli ristiriitainen, sillä varhaiskasvatuksen henkilöstöpula oli johtanut siihen, että kyseinen ryhmä oli ilman varhaiskasvatuksen opettajaa ja pitkäaikaisia työntekijöitä. Ryhmässä oli ollut paljon vaihtuvuutta kasvattajien keskuudessa. Me lähes valmistuneet varhaiskasvatuksen opettajat menimme puhumaan kiintymyssuhteiden tärkeydestä ja siitä, että lapsen kiintymyssuhde ei vaarannu hyvin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa, jossa on pysyvä henkilöstö. Koimme tilanteen haastavana, sillä vastakkainasettelu aiheen tärkeyden ja ryhmän todellisen tilanteen pysyvien kasvattajien välillä oli suuri.

Työn edetessä ymmärsimme, että kysyimme kyselylomakkeissa asioita, mitkä olivat tavoitteen ja tarkoituksen kannalta olemattomia. Kyselylomakkeita laatiessa emme olleet rajanneet kysymyksiä riittävän tarkoin, koska vasta kyselylomakkeiden teemoittelun jälkeen osasimme jäsenellä kehittämistehtävää varten olennaisimmat tiedot. Tämän jälkeen ymmärsimme, että osa kyselylomakkeiden kysymyksistä eivät olleet kehittämistehtävän kannalta oleellisia. Esimerkiksi kysymys varhaiskasvattajille ”koetko tarpeelliseksi saada lisätietoa, miten alle 3-vuotiaiden kiintymyssuhteita tuetaan varhaiskasvatuksen arjessa?”, oli kehittämistehtävän kannalta tarpeeton, koska emme kohdistaneet opasta varhaiskasvattajille, vaan vanhemmille. Emme siis tarvinneet tietoa varhaiskasvattajien tarpeesta saada lisää tietoa aiheesta. Ylimääräinen tieto ei kuitenkaan ollut työn kannalta haitaksi, vaan koimme, että kaikki tieto laajensi ymmärrystämme aiheesta. Jatkossa osaamme kuitenkin rajata kysymykset kyselylomakkeeseen kehittämistehtävän tavoitteen ja tarkoituksen kannalta tarkemmin.

7 Arviointi

Kehittämistehtävän arviointi pohjautuu opinnäytetyön tekijöiden omaan arvioon, vanhemmilta kerättyyn palautteeseen oppaasta sekä päiväkodin johtajalta saatuun suulliseen palautteeseen valmiista oppaasta.

Keräsimme vanhemmilta palautetta oppaasta, kun opas oli alustavasti valmis. Halusimme palautetta keräämällä varmistua siitä, että olimmeko onnistuneet luomaan heidän tarpeitaan vastaavan oppaan. Vanhemmille jaetusta kyselylomakkeesta (liite 4) saimme useita ehdotuksia oppaan kehittämistä varten.

Vastauksia saimme kahdeksan kappaletta. Kaikki vanhemmat vastasivat tietävänsä edes osittain, mitä kiintymyssuhde tarkoittaa. Vanhemmat myös kokivat, että opas on hyödyllinen ja helppolukuinen. Viisi vastanneista vanhemmista koki saaneensa oppaasta uutta tietoa, kahdelle vastanneelle vanhemmalle opas ei vastauksen mukaan tuonut uutta tietoa ja yksi vastanneista vanhemmista ei osannut sanoa, että saiko oppaasta uutta tietoa.

Kyselylomakkeen avoimessa palauteosiossa useat vanhemmat toivat esille, että voisimme nostaa oppaaseen lisää konkreettisia keinoja, miten vanhemmat voivat tukea lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta. Vanhemmat kaipasivat lisää tietoa myös erossa olost ja sen vaikutuksista lapsen kiintymyssuhteeseen, esimerkiksi vanhempain työmatkojen aikana. Tätä emme kuitenkaan tuoneet oppaaseen ilmi, koska tämä meni kehittämistehtävän aiheen ulkopuolelle.

Kehittämistehtävän tavoitteena oli tuottaa helppolukuinen opas yhteistyökumppanin Kivelän päiväkodin alle kolmevuotiaiden lasten ryhmän vanhemmille. Oppaan tarkoituksena on lisätä vanhempain tietoisuutta turvallisen kiintymyssuhteen tärkeydestä sekä tarjota vanhemmille konkreettisia keinoja lapsen kiintymyssuhteen tukemiseen.

Kehittämistavoitteeseen päästiin, sillä saimme lopputuloksena tavoitteemme mukaisen visuaalisesti selkeän ja helposti luettavan oppaan. Kun esittelimme oppaan ryhmän vanhempainillassa lasten vanhemmille, niin kehittämistavoitteemme ei ollut vielä täyttynyt, sillä opas ei sisältänyt kuin muutaman yleisluontoisen keinon tukea lapsen kiintymyssuhdetta. Vanhemmilta saatujen palautteiden pohjalta onnistuimme lisäämään valmiiseen oppaaseen selkeitä konkreettisia keinoja, kuinka tukea lapsen

kiintymyssuhdetta. Oman arviomme mukaan onnistuimme kehittämistehtävässä hyvin, sillä jokainen vanhempi vastasi kyselylomakkeeseen, että kokee oppaan hyödylliseksi.

Kehitimme ja muokkasimme opasta vanhemmilta saadun palautteen mukaisesti. Lopuksi sovimme valmiin oppaan esittelyn ajankohdasta Kivelän päiväkodin johtajan kanssa. Esitelyämme oppaan päiväkodin johtajalle, pyysimme häneltä suullista palautetta valmiista oppaasta. Johtajan palautteen mukaan onnistuimme luomaan Kivelän päiväkodin tarpeita vastaavan oppaan. Kivelän päiväkodin johtajan palaute vahvisti sen, että onnistuimme kehittämistavoitteessa.

8 Pohdinta

Lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta voidaan kuvailla monella tavalla. Kiintymyssuhde lähtee rakentumaan heti lapsen syntymän jälkeen. Tätä muodostumista voidaan kuvata korttitalon rakentamisella. Turvattomasti kiintyneen lapsen elämässä korttitalon pohja on kuin huterasti rakennettu epävarma rakennelma. Turvallisesti kiintyneen lapsen elämässä korttitalon pohja on rakennettu tukevasti ja se ei helposti huoju. Lapsuudessa muodostuneella kiintymyssuhteella on vaikutusta ihmisen koko loppuelämään.

Yllä oleva kappale kuvaa sitä, miten tärkeästä asiasta kiintymyssuhteen rakentumisessa on kyse. Kiintymyssuhteen tukemisen tärkeyttä ei välttämättä huomioida päivittäisissä toimita kotona ja varhaiskasvatuksessa. Kiintymyssuhteen tukeminen ei ole vaikea tehtävä. Tärkeintä tukemisessa on sensitiivisyys, läsnä oleminen, selkeiden rajojen asettaminen lapselle sekä lapsen kaikkien tunteiden huomioiminen ja niihin vastaaminen.

Ammatillista kasvua voidaan kuvata prosessina, jonka ihminen käy läpi ammattia omaksuessaan. Ammatillinen kasvu pohjautuu ihmisen kasvamiseen. (Vaittinen 1988: 58.) Ammatillinen pätevyys lisääntyy kokemusten, jatkuvan tiedonhankinnan ja oppimisen kautta. Ammatillisen osaamisen kehittymiselle peruslähtökohtana voidaan pitää koulutuksen antamia valmiuksia ja työelämän asettamia erinäisiä vaatimuksia. (Janhonen & Vanhanen-Nuutinen 2005: 17.)

Jokaisella opinnäytetyön tekijällä ammatillinen kasvu on kehittynyt opinnäytetyöprosessin aikana. Ammatillisen kasvun kehittymistä on vienyt eteenpäin teoreettiseen tietoon perehtyminen ja sen soveltaminen sopivaksi opinnäytetyötä

varten. Opinnäytetyötä tehdessä, jokainen tekijöistä oli suorittamassa sosionomin opintoihin kuuluvaa viimeistä harjoittelua päiväkodissa. Harjoittelun avulla pääsimme konkreettisesti näkemään, miten kiintymyssuhteita tuetaan päiväkodin arjessa. Tämä antoi meille uusia näkökulmia ja ymmärrystä siitä, miten päiväkodin työympäristössä tätä voi toteuttaa. Verratessa opinnäytetyön aloitusta ja lopetusta tietämys aiheesta on lisääntynyt jokaisella tekijällä. Oman toiminnan arviointi ja reflektointi on ollut suuressa osassa prosessin eri vaiheissa. Jokainen on osannut tuoda omaa ammatillista näkemystä ja osaamista työhön sekä tiedostaa omia kehittämiskohteitaan. Jokaisella on ollut halu kehittyä ja oppia uutta. Ammatillinen kasvun avulla jokainen opinnäytetyön tekijä on päässyt tutkimaan omaa minäkuvaansa omien ammattitaitojen osalta. Ammatillinen kasvu on näkynyt myös erilaisten keskusteluiden kautta. Opinnäytetyötä tehdessä on saatettu kohdata erimielisyyksiä, mutta ne on osattu kohdata ammattimaisesti, kunnioittaen jokaisen tekijän näkemystä. Jokainen tekijä on saanut varmuutta omaan tekemiseen ja oman ammattiminänsä rakentamiseen.

Lopullista kehittämistehtävän tuotosta, eli opasta voisi hyödyntää muissakin työympäristöissä, kuin vain varhaiskasvatuksessa. Oppaasta voisi olla hyötyä esimerkiksi neuvolassa, lastensuojelussa tai erilaisissa perhepalveluissa, koska oppaassa on laajasti tietoa kiintymyssuhteista ja niiden merkityksestä varhaislapsuudessa. Opasta voisi jakaa näissä palveluissa vanhemmille tai ammattilainen voi hyödyntää sitä oman työnsä tukena.

Oppaan jatkokehittämisideana voisi olla se, että oppaasta kehitetään tuotos, joka tulisi osaksi lapsen varhaiskasvatuksen aloitusta kaikissa päiväkodeissa. Opasta voisi jakaa alle kolmevuotiaiden ryhmän lasten vanhemmille, lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. Opas voisi toimia varhaiskasvatuksen aloituskeskustelussa tukena keskustellessa kasvatusyhteistyöstä koskien lapsen hyvää kasvua ja kehitystä. Tämän oppaan avulla varhaiskasvatuksesta voitaisiin tehdä interventio lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen, mikäli ennen varhaiskasvatukseen tuloa lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa olisi puutteita. Näin heti varhaiskasvatuksen aloituksesta lähtien, lapsen vanhemmilla olisi tieto turvallisen kiintymyssuhteen tärkeydestä ja oppaasta saatavat keinot suhteen tukemiseen. Opas voisi lisätä lapsen ja koko perheen hyvinvointia. Jatkossa opasta voisi kehittää myös eri kielille, jotta jokaisella perheellä on yhtäläiset mahdollisuudet hyödyntää opasta.

Muita jatkokehittämismahdollisuuksia oppaalla voisi olla esimerkiksi varhaiskasvatuksessa se, että oppaasta kehitettäisiin tuotos, joka keskittyisi enemmän siihen, miten varhaiskasvattajat voisivat tukea alle kolmevuotiaiden lasten

kiintymyssuhteita konkreettisin keinoin, kun nyt oppaan kohderyhmänä on lasten vanhemmat. Opas varhaiskasvattajille voisi sisältää esimerkiksi keinoja, miten vaipanvaihtohetkissä tai ruokapöydässä kiintymystä ja vuorovaikutusta voisi tukea.

Tämä opas on tarpeellinen, koska kiintymyssuhteiden tärkeyttä ihmisen elämässä ei voi olla korostamatta liikaa. Pieni lapsi tarvitsee elämäänsä vanhemman jatkuvaa emotionaalista tukea ja säätelyapua. Vanhemman saatavilla olo myös tunnetasolla on välttämätöntä lapsen kehitykselle. Tämä on perusedellytys turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa. Monet vanhemmat eivät välttämättä tiedosta psyykkisen läsnäolon puutumisen kauaskantoisia vaikutuksia lapsen elämässä.

Kehittämistyön tavoitteena oli tuottaa yksinkertainen ja selkeä opas, jonka avulla antaa tukea vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Opas tuo varhaiskasvatukseen vanhemmille lisää tietoa kiintymyssuhteista ja niiden tukemisesta alle kolmevuotiailla lapsilla. Tällaista opasta ei ole laadittu ennen varhaiskasvatuksen alle kolmivuotiaiden lasten vanhemmille, joten kehittämistyö oli siinäkin mielessä tärkeä ja uusi työväline varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten kasvua ja kehitystä, joten jatkokehittämällä opasta vieläkin toimivammaksi, saataisiin uusi työväline kasvatusyhteistyöhön vanhempien ja varhaiskasvattajien välille. Kun tietoisuus lisääntyy kiintymyssuhteista, ihmiset alkavat toivottavasti kiinnittämään enemmän huomiota kiintymyssuhteisiin ja niiden tukemisen tärkeyteen. Tällä olisi yhteiskunnallisesti tärkeä merkitys, koska turvallinen kiintymyssuhde on tärkeä osa kokonaisvaltaista hyvinvointia elämässä.

Lähteet

Ahola, Anja 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. 47–72.

Ahonen, Liisa & Roos, Piia 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Helsinki: Otava.

Ahonen, Liisa 2015. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere. Viitattu 14.3.2023.

Aira, Annaleena 2012. Toimiva yhteistyö. Työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot. Jyväskylä studies in humanities 179. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37743/9789513947088.pdf?se>>. Viitattu 12.3.2023.

Bowlby, John 1979. The making & breaking of affectional bonds. Brunner-Routledge: New York.

Bowlby, John 2005. The making and breaking of affectional bonds. Routledge: New York.

Broberg, Anders & Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.

Helenius, Aili & Karila, Kirsti & Munter, Hilikka & Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena 2001. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022. Helsingin kaupunki. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI.pdf>. Viitattu 4.1.2023.

Holkeri-Rinkinen, Liisa 2009 Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa. Diskurssianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66472/978-951-44-7692-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Viitattu 25.3.2023.

Horppu, Riita 1998. Kiintymys suhteiden perustana. Teoksessa Sosiaalinen vuorovaikutus. 1. painos. Keuruu: Otava.

Hughes, Daniel A 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-kustannus.

Hämäläinen, Juha 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. 2. muuttamaton painos. Kuopio 2001: Kuopion yliopisto.

Janhonen, Sirpa. & Vanhanen-Nuutinen, Liisa 2005. Kohti asiantuntijuutta, oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Kalliala, Marjatta 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Lisäpainos. Helsinki: Gaudeamus.

Karhula, Alekski & Erola, Jani & Kilpi-Jakonen, Elina 2016. Home sweet home? Long-term educational outcomes of childcare arrangements in Finland. Turku Center for Welfare Research Working Papers on Social and Economic Issues 9/2016. Turun yliopisto. <<https://wpsei.utu.fi/wp-content/uploads/2016/04/WPSEI9.pdf>>. Viitattu 11.3.2023.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kivitie-Kallio, Satu & Söderholm, Annlis 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim.

Kronqvist, Eeva-Liisa & Kumpulainen, Kristiina 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt-Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY.

Kuula, Arja 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma. (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kyrölampi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

Lahikainen, Anja Riitta & Asikainen, Mervi 1983. Äidin kotona hoitamien kaksivuotiaiden sosiaalinen kehitys John Bowlbyn kiintymysteorian kannalta. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia. Painatusjaos Helsinki: Helsingin yliopiston monistuspalvelu.

Lahikainen, Anja Riitta & Sundquist, Salme 1979. Kolmevuotiaiden ja sitä nuorempien lasten reaktiot päiväkotihoidon. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia. Helsingin yliopiston monistuspalvelu. Painatusjaos Helsinki 1980.

Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen omahoito-ohjelma. Harjoitus: kohtaa ja hoivaa. Mielenterveystalo.fi. <https://www.mielenterveystalo.fi/sites/default/files/2022-11/Kohtaa-ja-hoivaa_1.pdf>. Viitattu 2.4.2023.

Mantere, Eerik & Raudaskoski, Sanna 2015. Kun matkapuhelin vie vanhemman huomion. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta & Mälkiä, Tiina & Repo, Katja (toim.): Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2018. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus

Orell, Miina 2020. Kodin ja koulun yhteistyö. Oletus yhteisestä ymmärryksestä? <<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/150842/AnnalesC500Orell.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Turku: Painosalama. Viitattu 18.3.2023.

Pouta, Anneli & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Klemetti, Reija & Pelkonen, Marjaana & Vallimies-Patomäki, Marjukka & Ellilä, Merja & Häkkinen, Hannele & Jouhki, Maija-Riitta & Kampman-Nikulainen, Taru & Keravuo, Ritva & Lang, Leena & Lehtomäki, Leila & Liira, Helena & Paahtama, Soile & Rahkonen, Eeva & Raudaskoski, Tytti Raussi-Lehto, Eija & Rätty, Heidi & Uotila, Jukka & Virtanen, Terhi & Ylä-Soininmäki, Taina 2013. Kansallinen äitiyshuollon asiantuntijaryhmä. Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110521/THL_OPA2013_029_verkko.pdf?sequence=3&isAllowed=y>. Viitattu 18.3.2023.

Pulkkinen, Lea 2022. Lapsen hyvinvointi alkaa kodista. Jyväskylä: PS-kustannus.

Päiväkoti Kivelä. Kasvatus ja koulutus. Helsingin kaupunki. <<https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivakoti-kivela>>. Viitattu 3.1.2023.

Rautamies, Erja 2022. The Heart of Collaboration. Educational Partnership in Early Childhood Education as Narrated by Parents of a Child Exhibiting Challenging Behaviour. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/81050/978-951-39-9144-9_vaitos03062022.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ritmala, Marjo & Ojanen, Tuija & Sivén, Tuula & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2010. Lapsen aika. Helsinki: WSOYpro Oy. 12.-13. painos.

Ruismäki, Marjo & Friberg, Lisa & Keskitalo, Kirsti & Lampinen, Anna-Maija & Mankila, Petteri & Vänskä, Vuokko 2016. Hoivattavaa vanhemmuutta. Opas lapsuuden kaltoinkohtelusta toipuvien vanhempien ryhmämuotoiseen tukemiseen. Helsinki: Traumaterapiakeskus ry.

Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.

Rutanen, Niina & Laaksonen, Kati 2020. Äitien luottamuksen rakentuminen kasvattajiin varhaiskasvatuksen aloituksessa. Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/71684/Rutanen-Laaksonen-Issue9-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 4.1.2023.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>>. Viitattu 5.3.2023.

Salo, Sirpa 2011. Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa.
<<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/36861/9789513944476.pdf>>. Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 18.3.2023.

Santrock, John W. 2014. Child Development. Fourteenth Edition. McGraw-Hill International Edition. New York: McGraw-Hill.

Schulman, Marja 2015. Olipa kerran lapsi – lapsuuden historiaa ja nykytutkimuksen käsityksiä. Teoksessa Mankinen, Kaija & Jokinen, Irja & Lintu, Ritva & Schulman, Marja (toim.): Pikkulapsesta koululaiseksi. Psykodynaaminen näkökulma tunne-elämän ja ihmissuhteiden kehitykseen. Helsinki: Therapiea-säätiö.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2012. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2016. Vanhemmuus, kiintymyssuhde ja perhe. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim. <https://www.oppiportti.fi/op/ljn00304/do?p_haku=vanhemmuus#q=vanhemmuus>. Viitattu 23.3.2023.

Sinkkonen, Jari 2012. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari 2015. Lapsen sisäistetyt mielikuvat äidistä ja isästä. Teoksessa Mankinen, Kaija & Jokinen, Irja & Lintu, Ritva & Schulman, Marja (toim.): Pikkulapsesta koululaiseksi. Psykodynaaminen näkökulma tunne-elämän ja ihmissuhteiden kehitykseen. Helsinki: Therapiea-säätiö.

Sinkkonen, Jari 2019. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Duodecim.

Sinkkonen, Jari 2020. Onnellinen lapsi. Helsinki: WSOY.

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Sosiaaliala. Opinto-opas. Metropolia.fi. <<https://opinto-opas.metropolia.fi/88094/fi/108/70322/3188>>. Viitattu 1.4.2023.

Suhonen, Eira 2009. Erityistä tukea tarvitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään. Monitapaustutkimus vuorovaikutussuhteista ja niiden rakentumisesta.
<<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20030/erityist.pdf?sequence=1&isAllo wed=y>>. Viitattu 4.1.2023.

Tamminen, Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WS Bookwell Oy.

Tietosuojalaki 2018/1050. Annettu Helsingissä 5.12.2018.
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>>. Viitattu 30.3.2023.

Tilastokeskus 2021. Varhaiskasvatukseen osallistui 230 600 lasta vuonna 2021. Koulutus ja tutkimus. Varhaiskasvatus. <<https://www.stat.fi/julkaisu/ckwd9j2c8fbpq0c53mhrob1za>>. Viitattu 26.3.2023.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere university press.

Trogen, Tiia 2021. Ilo olla yhdessä. Positiivisen vanhemmuuden voima. Painettu EU:ssa.

Vaittinen, Marja-Leena 1988. Terveystieteiden ammattiin kasvaminen. Sairaanhoidajien koulutussäätiön julkaisu. Juva: WSOY.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2018/20180540>>. Viitattu 25.1.2023.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus 2022. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf>. Viitattu 3.1.2023.

Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Wiman, Annele 2022. Hyvinvoiva lapsi oppii. Tunnetaitoja ja toiminnanohjauksen taitoja varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja alkuopetukseen. Keuruu: Otava.

Saatekirje varhaiskasvattajille

Hei!

Olemme Milena Kärnä, Jasmin Lindbohm ja Anni Taurula, Metropolia ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme kolmatta eli viimeistä vuotta sosionomeiksi ja olemme suuntautuneet varhaiskasvatuksen puolelle. Saamme koulutuksestamme varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden. Opintoihimme kuuluu opinnäytetyön tekeminen ja toteutamme tämän työn yhteistyössä Kivelän päiväkodin alle 3-vuotiaiden ryhmissä. **Opinnäytetyömme lopullinen tuotos on opas, joka on tarkoitus antaa alle 3-vuotiaiden lasten huoltajille varhaiskasvatuksessa.** Oppaan aiheena on lapsen kiintymyssuhteet ja niiden tukemisen tärkeys. Oppaan tarkoituksena ja tavoitteena on lisätä huoltajien tietoisuutta kiintymyssuhteiden merkityksestä lapsen hyvinvoinnissa.

Lisäämme oppaaseen tietoa, miten juuri Kivelän päiväkodissa tuetaan lasten kiintymyssuhteita. Tätä varten olemme laatineet paperisen kyselylomakkeen, johon toivoisimme mahdollisimman monen alle 3-vuotiaiden ryhmässä työskentelevän vastaavan. Vastaaminen on anonyymiä ja täysin vapaaehtoista. Vastauksista ei ilmene muita henkilökohtaisia tietoja, kuin että vastaaja työskentelee alle 3-vuotiaiden lasten kanssa. Vastaaminen vie aikaa 5-10 minuuttia.

Jokainen vastaus on arvokas ja auttaa meitä eteenpäin työssämme. Toivoisimme mahdollisimman monta vastausta, jotta saisimme oppaaseen mahdollisimman kattavan kuvan, kuinka Kivelän päiväkodin arjessa huomioidaan ja tuetaan kiintymyssuhteita.

Säilytämme täytettyjä lomakkeita huolellisesti ja tietoturvalisillä, joten vastaukset ovat asianmukaisesti ulkopuolisilta suojatussa tilassa. Hävitämme vastauslomakkeet opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Olemme kiitollisia jokaisesta vastauksesta ja ajasta, jonka käytätte vastaamiseen.

Palautuspäivä kyselylle on 18.1.2023.

Kiitos 😊

Kyselylomake varhaiskasvattajille

Laita rasti kohtaan, jonka koet vastaavan kysymykseen parhaiten osaltasi. Muissa kysymyksissä kirjoita vastauksesi sille varatulle alueelle. Mikäli tila ei riitä vastaukseen, voit jatkaa vastausta paperin toiselle puolelle. Kiitos, kun annat aikaasi meidän työlle! 😊

1. Onko kiintymyssuhde käsitteenä sinulle tuttu?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

2. Tuetko työssäsi tietoisesti lasten kiintymyssuhteita?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

3. Jos vastasit kysymykseen 2. kyllä, miten huomioit lapsen kiintymyssuhteita varhaiskasvatuksen arjessa? Voit halutessasi antaa esimerkkejä.

4. Jos vastasit kysymykseen 2. ei tai en osaa sanoa, osaatko tarkentaa, miksi vastasit näin?

5. Millä tavalla teette yhteistyötä lasten huoltajien kanssa?

- 6. Miten toimit ja tuet lasta sekä huoltajaa erotilanteissa (esimerkiksi huoltajan jättäessä lapsen aamulla päiväkotiin) ?**

- 7. Koetko tarpeelliseksi saada lisätietoa, miten alle 3-vuotiaiden kiintymyssuhteita tuetaan varhaiskasvatuksen arjessa?**

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

- 8. Otatko puheeksi ja miten, mikäli huomaat ongelmia lapsen ja huoltajan tai lapsen ja päiväkodin kasvattajan välisessä vuorovaikutuksessa?**

Kiitos vastauksista!

Saatekirje lapsen vanhemmille

Hei!

Olemme Milena Kärnä, Jasmin Lindbohm ja Anni Taurula, Metropolia ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme viimeistä vuotta sosionomeiksi ja olemme suuntautuneet varhaiskasvatuksen puolelle. Saamme koulutuksestamme varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden. Opintoihimme kuuluu opinnäytetyön tekeminen ja toteutamme tämän työn Kivelän päiväkodissa alle 3-vuotiaiden ryhmissä. **Opinnäytetyömme lopullinen tuotos on opas, joka on tarkoitus antaa varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiaiden lasten huoltajille.** Oppaan aiheena on lapsen turvallinen kiintymyssuhde ja sen tärkeys lapsen kasvulle ja kehitykselle. Oppaan tarkoituksena ja tavoitteena on lisätä huoltajien tietoisuutta turvallisen kiintymyssuhteen tukemisesta ja aiheesta kokonaisvaltaisesti.

Olemme laatineet paperisen kyselylomakkeen selvittääksemme, koetteko oppaan hyödylliseksi. Toivomme myös mahdollisia kehitysehdotuksia, miten oppaasta saisi vielä toimivamman. **Toivomme vastauksia mahdollisimman monelta alle 3-vuotiaan lapsen huoltajalta, jotta saamme kehitettyä oppaasta entistä paremman version.** Vastaaminen on anonyymiä ja täysin vapaaehtoista. Vastaaminen vie aikaa noin 5 minuuttia.

Jokainen vastaus on arvokas ja auttaa meitä eteenpäin opinnäytetyössämme.

Säilytämme täytettyjä lomakkeita huolellisesti ja tietoturvallisesti, joten vastaukset ovat asianmukaisesti ulkopuolisilta suojatussa tilassa. Hävitämme vastauslomakkeet opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Olemme kiitollisia jokaisesta vastauksesta ja ajasta, jonka käytätte vastaamiseen.

Kiitos 😊

Kyselylomake vanhemmille

Rastita kohta, jonka koet vastaavan kysymykseen parhaiten.

1. Onko kiintymyssuhde terminä sinulle tuttu?

Täysin tuttu []

Osittain tuttu []

Ei ollenkaan tuttu []

En osaa sanoa []

2. Koetko, että päiväkodissanne tuetaan sinun ja lapsesi välistä kiintymyssuhdetta?

Kyllä []

Ei []

En osaa sanoa []

3. Koetko oppaan hyödylliseksi?

Kyllä []

En []

En osaa sanoa []

4. Oliko oppaassa mielestäsi tarpeeksi tietoa?

Kyllä []

En []

En osaa sanoa []

5. Oliko opas mielestäsi selkeä?

Kyllä

En

En osaa sanoa

6. Saitko oppaasta uutta tietoa itsellesi?

Kyllä

En

En osaa sanoa

7. Keksitkö ehdotuksia oppaamme kehittämiseen? (mitä kaipaisit lisää, risuja ja ruusuja)

Kiitos vastauksista!

Lukijalle

Tämä opas käsittelee kiintymyssuhteita ja turvallisen kiintymyssuhteen kehittymisen tärkeyttä lapsen ensimmäisinä elinvuosina. Opas sisältää tietoa kasvatusyhteistyöstä vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä. Opas tarjoaa konkreettisia keinoja kiintymyksen ja vuorovaikutuksen vahvistamiseen lapsen ja vanhemman välillä sekä päiväkotipäivän jälkeisiin yhteyden palautushetkiin.

Opas on laadittu alle kolmevuotiaiden lasten vanhempien käyttöön.

Opas on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä ja toteutettu yhteistyössä Kivelän päiväkodin kanssa, alle kolmevuotiaiden lasten ryhmässä.

Opasta varten laadimme kyselylomakkeen, jolla keräsimme tietoa Kivelän varhaiskasvattajilta, miten alle kolmevuotiaiden lasten ryhmien arjessa tuetaan ja huomioidaan kiintymyssuhteita.

Oppaan laatijoina on toiminut Milena Kärnä, Jasmin Lindbohm ja Anni Taurula. Opas on toteutettu vuonna 2023.

Sisällysluettelo

MIKÄ ON KIINTYMYSSUHDE?

TURVALLINEN KIINTYMYSSUHDE

TURVATON KIINTYMYSSUHDE

MITEN TURVALLINEN KIINTYMYSSUHDE SYNTYY

MITEN TUKEA TURVALLISTA KIINTYMYSSUHDETTA

KEINOJA TURVALLISEN KIINTYMYSSUHTEEN TUKEMISEEN

KONKREETTISET KEINOT

KASVATUSYHTEISTYÖ

KASVATUSYHTEISTYÖ EROILANTEISSA

EROSSA OLON JÄLKEEN

HUOLEN PUHEEKSI OTTO

MITEN KIVELÄN PÄIVÄKODISSA HUOMIOIDAAN
KIINTYMYSSUHTEITA

LÄHTEET

Mikä on kiintymyssuhde?

Kiintymyssuhde tarkoittaa tunnesidettä toiseen ihmiseen. Lapsella on synnynnäinen tarve hakea yhteyttä ja kiintyä häntä hoivaavaan henkilöön. Lapsi kiintyy tähän, vaikka vanhempi olisi laiminlyöväkin.

Lapsi kiintyy vanhempaansa turvallisesti, kun vanhempi toimii lapsen kanssa ennakoitavasti, hellästi ja lämpimästi.

Puutteet hoitokokemuksissa voivat johtaa lapsella turvattomaan kiintymyssuhteeseen ja ne sisäistyvät negatiivisena mielikuvana itsestä, toisista ja vuorovaikutuksesta.

Tietoisku! Varhaislapsuuden keskeisin kehitystehtävä on turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen.

Lapsella on synnynnäinen tarve turvautua ja kiinnittyä hoivaajaansa. Eläinmaailmassakin ankanpoikanen olisi tuhon oma, ellei lähtisi munasta kuoriuduttuaan emon perään.

Lapsen ensisijaisen kasvattajan yksi tärkeimmistä tehtävistä on vastavuoroisen kiintymyksen mahdollistaminen.

Turvallinen kiintymyssuhde

Lapsen kasvua ja kehitystä tukee turvallinen kiintymyssuhde vanhempaan. Turvallisen kiintymyssuhteen avulla lapsi kykenee rakentamaan itselleen toimintamalleja tulevan elämän haasteisiin ja voimavaroja koko loppuelämänsä varten.

Lapsi kiinnittyy vanhempaansa turvallisesti, kun vanhempi toimii lapsen kanssa hellästi, lämpimästi ja ennakoitavasti.

Tietoisku! Lapsen tulee voida näyttää kaikki tunteensa pelkäämättä että tulee hylätyksi!

Turvaton kiintymyssuhde

Lapsen ensimmäisten elinvuosien aikainen puutteellinen vanhemmuus ja hoidon laiminlyönti pidemmällä aikavälillä lisää todennäköisyyttä lapsen turvattomaan kiintymiseen. Tunneside vanhempaan voi jäädä heikoksi, etäiseksi tai puuttua kokonaan.

Puutteet hoitokokemuksissa (esim. itkuun vastaamattomuudessa) voivat johtaa turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Tällaiset usein toistuvat hoitokokemukset voivat aiheuttaa lapselle kielteisen mielikuvan itsestä, toisista ja vuorovaikutuksesta muiden kanssa.

Turvaton kiintymyssuhde voi näyttäytyä lapsella esimerkiksi siten, että hän ei uskalla tutkia ympäristöään tai näyttää tunteitaan.

Mistä turvallinen kiintymyssuhde syntyy

Turvallisen kiintymyssuhteen perustana toimii vanhemman lämmin, sensitiivinen ja vastavuoroinen vuorovaikutus.

Lapsen tarpeisiin vastaaminen on tärkeää turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa.

Tärkein ohje onkin: Pidä huolta vuorovaikutuksesta!

Miten tukea turvallista kiintymyssuhdetta

Lämmin vuorovaikutus

Rakkaus

Turvallisuus ja turva

Lohdutus

Fyysinen ja henkinen läsnäolo

Yhteiset arjen hetket, ilman puhelinta

Kiinnostus lapsen asioihin

Sensiivisyys (herkkyys)

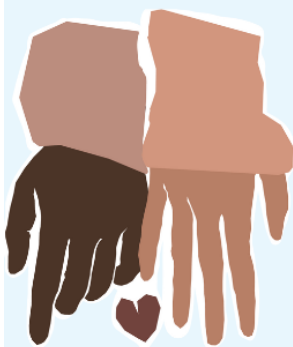
Rajojen asettaminen ja niissä pitäytyminen

Sitoutuminen vuorovaikutukseen

Rutiinit ja arjen ennakoitavuus

Ota kiukku vastaan

Mm: sylittely, leikki, satujen lukeminen, kosketus, katse ja saatavilla olo, perustarpeista huolehtiminen

Keinoja turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen

Sanoita lapselle tunteita ja ympärillä tapahtuvaa

Ole sensitiivinen

Ole tilanteissa läsnä

"Rajat luovat turvaa"

Aseta lapselle rajoja. Lapset kokevat herkästi turvattomuutta, mikäli aikuinen arastelee rajojen asettamista ja niissä pysymistä.

Lue lapselle iltasatua iltaisin. Iltasatuhetki mahdollistaa lämpimän, turvallisen ja toistuvan yhdessäolon.

Ennakoi tilanteita

Keinoja turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen

Osoita lapselle, että hänen kaikki tunteensa ovat sallittuja ja jokainen niistä kuljettaa mukanaan tärkeää viestiä.

Luo rutiineja päivään esim. Ruokailu -->leikkiä --> iltapala--> iltapesut ja nukkumaan

Konkreetitset keinot

Näillä keinoilla voit vahvistaa sinun ja lapsesi välistä yhteyttä ja vuorovaikutusta:

Pienen lapsen kanssa voit hakea yhteyttä ilmeillä, eleillä ja puheella hoitotilanteissa, kuten vaippaa vaihtaessa tai syöttötilanteissa.

Loruttele, hyräile, laula tai sanoita lapselle mitä teet ja mitä havaitset esimerkiksi vaipan vaihtotilanteessa. Kiinnitä huomiota ääneen painoon ja ilmeisiin.

Pyri toimimaan joka kerta melko samalla tavalla, jotta tilanteesta tulee vauvalle ennakoitava ja tuttu. Käytä tilanteessa samaa laulua tai lorua.

Tietoisku! Tutuista lauluista ja loruista tulee tärkeitä ja näitä voi palata laulamaan ja leikkimään missä ikävaiheessa tahansa.

Esimerkki loruttelusta pienen lapsen kanssa: Harakka huttua keittää

Piirrä sormella ympyrä lapsen kämmeneen ja sano:

Harakka huttua keittää.
Hännällensä hämmentää.

Pyrstöllensä puistelee.

Nokallansa koittelee.

Panee suolaa.

Panee sokeria.

Antaa tälle x4 (käydään lapsen sormet läpi)

Tälle ei annakaan (viimeinen sormi ja lasta voi kutittaa)

Kukkuu leikki

Käsien takaa: laita omat kätesi kasvojesi eteen. Kurkista käsien välistä ja sano kukkuu. Lapsesta on hauskaa yllättyä kerta toisensa jälkeen.

Huivin takaa: pidä huivia omien ja lapsen kasvojen välissä. Kurkista huivin takaa ja sano kukkuu. Voit myös laittaa huivin oman pään päälle ja antaa lapsen vetää huivin pois. Seuraavaksi huivin voi asettaa lapsen pään päälle ja vetää pois.

Selkään piirtäminen

Anna lapsen asettua päinmakuulle. Piirrä sormellasi lapsen selkään helppoja kuvioita. Esimerkiksi sydän.

Tarkista, että kosketus ei kutita lasta ja tarvittaessa käytä hieman enemmän voimaa tai sormen sijasta kokok kämmentä piirtämiseen.

Kasvatusyhteistyö

Vanhemman ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välinen toimiva kasvatusyhteistyö tuo lapsen elämään turvallisuutta ja jatkuvuutta. Turvallisuuden tunne auttaa lasta turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa.

Kivelän varhaiskasvattajat tekevät monipuolisesti kasvatusyhteistyötä vanhempien kanssa kiintymyssuhteiden tukemisen kannalta:

Mm: yksilöllinen varhaiskasvatussunnitelma, yhteiset tavoitteet lapsen kasvusta, viikkokirjeet.

"Tuemme vanhemmuutta, autamme myös kotona tapahtuvien tilanteiden kanssa, jos vanhemmat sitä kaipaavat."
-Kivelän varhaiskasvattaja

"Kasvattajien ja vanhempien välinen luottamus on tärkeä ja heijastuu lapseen." -Kivelän varhaiskasvattaja

"Päivittäinen keskustelu ja luottamuksen vahvistaminen on tärkeä osa työtä ja kiintymyssuhteen syntymistä." -Kivelän varhaiskasvattaja

Lapsen turvallinen kiintymyssuhde vanhempaan voi esimerkiksi näkyä vastustuksena päiväkotia kohtaan. Tämä tunnereaktio on täysin luonnollinen tapa lapselle ilmaista tunteita ja sitä ei kannata säikähtää. Lapsen tottuessa toistuviin erotilanteisiin päiväkodissa, tunnepurkaukset usein vähenevät.

Hyvin järjestetty varhaiskasvatus ei horjuta lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta!

Tietoisku! Vanhemman on tärkeää keskittyä aidosti lapseen saatto- sekä hakutilanteissa. Vanhemmalla ei tule olla liian kiire tai ei kannata puhua puhelimeen. Lapsi tulee saattaa päiväkotiin siten, että sekä tuoja ja vastaanottaja virittäytyy lapsen tilanteeseen.

Kasvatusyhteistyö erotilanteissa

Oppaassa erotilanteilla tarkoitetaan niitä hetkiä, kun lapsi tuodaan päiväkotiin ja jää ilman vanhempaa.

Erotilanteet ovat varhaiskasvatuksessa usein tunteikkaita. Päiväkotiin jääminen ilman vanhempaa voi olla lapsen perusturvallisuutta horjuttava kokemus. Näissä tilanteissa lapsi tarvitsee aikuisen lohdutusta ja myötätuntoa.

Kivelän varhaiskasvattajat vastasivat toimivansa yhteisten toimintatapojen mukaisesti lapsen kohdatessa erotilanteita:

"Päiväkotiin tullessa lapsi tulee tarvittaessa sylin kautta vanhemman jättäessä hänet. Vilkutetaan heipat ja mukavaa päivää. Joskus tilanteet ovat vaikeita molemmille ja vanhempi tarvitsee rohkaisua lähtöönsä. Vanhemmalle voi kertoa, että tilanne voi tuntua hänelle rankalta, mutta kaikki menee hyvin. Lapsen huomio kiinnitetään muuhun asiaan. Päivän mittaan vanhemmalle viestittely kuulumisista ja kuvat rauhoittavat häntä." -Kivelän varhaiskasvattaja

"Tunteiden sanoittaminen lapselle esim. Huomaan sinulla olevan äitiä ikävä, ei haittaa, saa itkeä." -Kivelän varhaiskasvattaja

Erossa olon jälkeen

Vanhemman ja lapsen välisessä kiintymyssuhteessa ei ole oleellista ainoastaan palauttaa turvallisuuden tunnetta negatiivisen kuormittavan tapahtuman jälkeen. Oleellista on myös positiivisten tunteiden yhteinen kokeminen ja lisääminen, mitä voi tapahtua esimerkiksi yhteisissä leikkihetkissä.

Päivähoidon jälkeen on hyvä varata 5-20 minuuttia sylittelylle, leikille tai keskustelulle.

Välillä pelkkä katse, hymy ja tervehdys riittää, mutta mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä pidempi aika suositellaan yhteyden palauttamiseen.

Ruokailu, leikki tai perushoidon tilanteet ovat esimerkiksi oiva tapa palauttaa lämmin yhteys lapseen.

Huolen puheeksiotto

Yhteistyön merkitys haastavissa tilanteissa, kuten siirtymävaiheissa tai huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista on erityisen tärkeää.

Kivelän varhaiskasvattajien vastauksista ilmeni, että huolen puheeksi ottaminen lapsen ja vanhemman välisestä poikkeavasta vuorovaikutuksesta tapahtuu tarjoamalla vanhemmalle keskustelua avoimesti ja arvostelematta. Keskustelu on tärkeää hoitaa puhumalla asioista niiden oikeilla nimillä.

”Otan puheeksi matalalla kynnyksellä kysellen ja havainnoiden. Keskustelen asiasta asianomaisten kanssa.” -Kivelän varhaiskasvattaja

Miten Kivelän päiväkodissa arjessa huomioidaan lasten kiintymyssuhteita

Varhaiskasvatukseen mentäessä on tärkeää, että työntekijät osaavat mahdollistaa kodin ulkopuoliselle kiintymyssuhteen luomiselle riittävät resurssit ja mahdollisuudet.

Alla näkyy lainauksia, miten Kivelän varhaiskasvattajat tukevat kiintymyssuhteita arjessa.

"Huomioimalla lapsi omana itsenään"

"Kasvattajien ja huoltajien välinen luottamus on tärkeä ja heijastuu lapsiin"

"Kuulumiset aamuin ja iltapäivisin"

"Lapsen ja aikuisen aito kohtaaminen"

"Rakastava katse, hymy ja syli"

"Lohdutus"

"Tunteiden sanoittaminen"

"Päiväkodin aloitus heijastuu pitkälle elämään." -Kivelän varhaiskasvattaja

Miten Kivelän päiväkodissa huomioidaan lasten kiintymyssuhteita

-Varhaiskasvattajat korostivat lapsen kiintymyssuhteiden tukemisen tärkeydessä kasvatusyhteistyön ja kasvatusluottamuksen

"Lempeä kosketus"

"Lasten kanssa aikuisen tulee olla sensitiivinen ja kiinnostunut lapsesta"

"Pienryhmät"

"Pehmeä aloitus varhaiskasvatukselle"

"Ennakoitavuus"

"Havainnoin lasta yksilöllisesti sekä kollektiivisesti"

"Otan lapsen huomioon yksilöllisesti"

"Yhteistyö vanhempien kanssa"

Kiintymyssuhteen asiantuntijoiden mukaan on riittävää, mikäli vanhempi pystyy tukevalla tavalla vastaamaan lapsen kiintymistarpeisiin 30-prosenttisesti, se riittää!

Lähteet

Ahonen, Liisa & Roos, Piia 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Helsinki: Otava.

Bowlby, John 1997 Attachment and loss. Volume 1. Pimlico: Lontoo. Julkaistu ensimmäisen kerran 1969.

Broberg, Anders & Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2022. Helsingin kaupunki. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI.pdf>.

Lahikainen, Anja Riitta & Asikainen, Mervi 1983. Äidin kotona hoitamien kaksivuotiaiden sosiaalinen kehitys John Bowlbyn kiintymysteorian kannalta. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia. Painatusjaos Helsinki: Helsingin yliopiston monistuspalvelu.

Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen omahoito-ohjelma. Harjoitus: kohtaa ja hoivaa. Mielenterveystalo.fi. <https://www.mielenterveystalo.fi/sites/default/files/2022-11/Kohtaa-ja-hoivaa_1.pdf>.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Pulkinen, Lea 2022. Lapsen hyvinvointi alkaa kodista. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2012. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Trogen, Tiia 2021. Ilo olla yhdessä. Positiivisen vanhemmuuden voima. Painettu EU:ssa.

KIITOS!